

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

TÖMMERUP

om Drejøe

Topographie

over

Drejvø Sogn.

af

Peder Commerup,
Sognepræst til Steenstrup og Lunde.

Odense 1825.

Trykt og forlagt af E. Hempel,
Eier af Svends Stiftes Aboresfontoir og Bøgetrækkerie.

Odense adelige Jomfrueklosters gævmilde
Understøtter,
sine Skolers og Kirkers Forstjønner,
al sand Oplysnings og Vindskibeligheds
ufortrødne Forfremmer,
Landets ophøiede Edling, Drejers høiædle
og høibaarne Eier,
Hr. Kammerherre, Greve
Bille Brahe
til Brahesminde,
min uforglemmelige Belgjører,
over jeg ydmygt og underdanigst
at tilegne disse Blade.

Steenstrup den 1 Marts 1823.

Peder Tommerup,
Sognepræst til Steenstrup og Lunde.

F o r e r i n d r i n g .

Den ærede Læser ber jeg besvare det Spørgsmaal: hvorfor fremtræder først nu en Topographic over Drejøe Sogn, efterat Forfatteren over et halvt Decennium har andensteds været ansat? Jeg maa da svare:

Først troede jeg, at kun faare Faa vilde kjøbe Beskrivelse over Der, som Mange ei engang kjendte af Navn. Undseelig frygtede jeg, at Nogen vilde spørge: „Kan der komme noget godt fra Drejøe?“

For det andet maa ingen Fader have sit Barn saa kjert, at han illsom vil, at man skal

lægge Mærke til det. Den gamle Fader Horats gav mangen gylden Regl, blandt dem ogsaa denne: *nonum prematur in annum!*

For det Tredie burde jeg heller ikke strax lade denne Topographie træde for Lyset, thi bunden til Menigheden ved mangt saapel tinesligt som aandeligt Vaand, fandt jeg, at det var betænkeligt og kunde volde skadende Anstød, naar dette og hiint skulde fremstilles som det er.

Og spørges atter: hvi skal da nu denne Beskrivelse offentliggjøres? da svares:

Medens jeg paa 18de Aar fortrolig vandrede blandt disse Smaasøers Beboere, faldt under hyppigt Huusbeføg mangen Samtale, der ydede Bidrag, og vigtigt Dokument fandtes, der bortkom fra Præstegaarden, da Hr. Nielses (Christophersons) Søn blev Bonde paa Drejee; derved fattes jeg istand til at oplyse, hvad til enhver anden Tid kunde bleven skjult i Mørke.

Desuden: Kyndige Venner, kompetente Dommere, som læste den, opmuntrede mig til Trykning. Og derfor, i Haab om en skaansom Dom, og for at opmuntre Andre til at gjøre flige Samlinger, maa nu denne lille Bog træde frem for Lyset.

Har den end for Diebliffet intet Bærd, bliver den dog i Fremtid ei uvigtig for mine kommende Eftermand; thi her findes samlet, hvad maaske om faa Decennier forgjæves søges. Gud af Naade bevare Sognet fra alt Ondt; men især Drejee Bye, der er sammenføiet næsten som en eneste Bygning, og kan ved en uforsigtig henkastet Gnist forvandles til en Aste-hob! Vigtige Dokumenter, der oplyste en og anden Rettighed, vare da ogsaa tabte.

Hvormangen Strid og frænkende, ødelæggende Proces kunde være forebygget, naar alle til et Sogn og Kald hørende Papirer fandtes samlede i trykte Topographier. Men hvad der egentlig kraeftig opmuntrede mig til at betroe den større Verden dette ubetydelige Skrivt, var Opfordring af min Hr. Ven, Drejees saa værdige

Fosteren, den virksomme Fremmer af al Videnskabelighed, den saa almindelig hædrede Bogtrykker E. Hempel²⁾).

Disse Grunde bevagede mig omfider til at offentliggjøre, hvad jeg over i Sytten Aar havde lagt Mærke til. Og for ei at oversee noget, og fordi der selv i det ubetydeligste Skrivt bør findes Plan og Orden, vil jeg med hiin heldige Topographist, Hr. Pastor Schade, indbele disse Blade i følgende Kapitler.

---

²⁾ Iem her nød Privat-Information hos Dens daværende Sognepræst, Hr. Christensen, i Aarene 1787:90.

I n d h o l d .

1ste Kap.

Geographisk Beskrivelse. Beliggenhed. Grændser. ^{Side}
Størrelse. Indbild. Sogu. Byer. Navne paa
Byerne og hvad rimeligviis har foranlediget dem.
Gaarde. Huse. Jordløse Huse. Møller. Tiens-
defrie Sæbegaarde. Præstegaarde. Degne og
Skolelærere: Boliger. Folkemængde. Hærtorn . 11

2det Kap.

Historiske Efterretninger. Physisk Tilstand. Vondens
Kaar fra de ældre Tider. Om her gives Oldsager . 28

3die Kap.

Naturbeskaffenhed, saasom Jordbund, ferske Bænde
og Klima 36

4de Kap.

Mineralier. Planter. Pattedyr. Fugle. Amphibier.
Fiske. Insekter. Orme 38

5te Kap.

Jurisdiktion. Retsbetjente, deres Indkomster, Ting-
sied og Tingdage 39

6te Kap.

Veie og Befordrings: Anstalter. Færgesteder . . . 40

7de Kap.

Fattigvæsenet: Fattighuse, Legater, Forsørgelsesmaade	Side 40
---	------------

8de Kap.

Landsbykirkens Eiendomme, Indkomster og Udgifter	41
--	----

9de Kap.

Kirke- og Skolebetjentens Indkomster, Skatter og Byrder	42
---	----

10de Kap.

Agerdyrkning og Høavl, Frugtbarhed, Pris paa Eiendomme, Fælledskabets Opbøvelse, Hegn og Fred, Gjødning, om bruges Mergel? Sødearter, Agerdyrkningsredskaber, Jordens Inddeling, dens Dykning, Kornhøst, Tærskning, Høavl, hvor mange Lønder Korn omtrent avles	45
---	----

11te Kap.

Festeb, Fæhøveders, Faars og Svins Opdræt: Dieavl; hvormange Kreature i Soguet	48
--	----

12te Kap.

Erhvervsfilder, Fiskerie, Haandværk, Tegls og Kalkbrønderie, Havedykning, Brændsel	49
--	----

13de Kap.

Beboernes Mundart, Sygdomme, Ejle: Evner, Kundskaber, Videlyst, Karakter, Moralitet, Møree, Klædedragt, Bygninger, Vochave, Huuslid, Huusholdning	50
---	----

Første Kapitel.

Sblandt Danmarks Eogne maa vel Drejoe regnes blandt de mindste, men ei derfor vil jeg tælle det imellem de ringeste; thi ei Umfang, men fornemmelig Jordbundens Beskaffenhed, gode Driot og deraf flydende Frugtbarhed her komme i Betragtning, naar der tales om et Sogn og Beboernes Fersfatning. Hvo der da vil værdige disse Blade et overskuende Blik, vil finde, at Drejoe Sogns fire Væer, efter Hartkornet at regne, beboes af mange og lykkelige Mennesker. Jeg siger mange, ei fordi Folkemængden her udgjør et høit Tal, men fordi der neppe andensteds boe flere Mennesker paa en Jordplet af 7.5 Ldr. Hartkorn. Jeg kalder dem lykkelige, fordi Jorden, omhyggeligen pleiet ved Lang og Kjørnet ved aarslig Driot, hidtil rundelig ydede dem anstændigt Udkomme. Og Hvo der kjender de større Hers mangehaande Byrder og betræder disse frugtbare Sletter, vil vist udraabe med Væder: „Herre her er godt at være!“ Her er intet Høverie; fordi disse Fredens Voeliger løber ingen Landevei. Altsaa intet Veiarbeide, ei engang Snee at øse. Naar Andre i Winterfulde, barste Storme og Sneefog maae bane Vei for den Reisende, da bane disse Øboere sig Vei over Algrundten, idet de bygge og udbedre deres Baade og udrede de Garn, der om Sommeren bringe en og anden velsmagende Fisk paa Borde. Og dette

gjælder om de til Sognet hørende fire *Der*. Dissee Navne og hvad der rimeligviis har foranlediget dem, troer jeg først bør mærkes:

Den Drej, viist saa kaldet af *Drej*, hvilket Ord her betyder *Jordtunge*, hvoraf her ere tvende, en mod *Dens* nordvestlige og en mod dens sydvestlige Ende.

Den Skaar, saaledes staves den i de her henvisende gamle Dokumenter. Men nu er og dette Stammenavn moderuljeret, og *Den* hedder og staves *Skarøe*. Ventelig fik denne *De* Navn af dens Omrids, der bærer mange Indhug eller *Skaar*.

Hjortøe. Rimeligviis saa nævnt af *Hjorte* og stort *Wildt*, hvoraf *Den* fordmun vrimlede, da den var dækket af tyk *Skov*. At denne *De* i henfjerne Tidid havde meget *Wildt*, er uden for al Tvivl, da *Thorseng*, *Dannemarks* mærkbare Dyrhave, ligger nær derved. Det flade *Bund*, *Grundbaudet*, som der findes, hindrede ei *Overgang* for stort *Wildt*. Desuden engang paa *Havns* overløbne, vilde *Hjortene* nok holde sig der, indtil *Den* blev beboet, *Sloven* sældet og *Jorden* gjort til *Moeløe*.

Holmen Birk, *Birkholm* kaldet. Anledning til Navnet gives der intet *Spor* af, da her ei findes og i *Oldtid* neppe sandres *Birketræer*.

Hvad angaar Sognets geographiske Beliggenhed, da bør mærkes:

Drejøe, 2 *Mil* fra *Svendborg*, har *Taa borg* $2\frac{1}{2}$ *Mil* *Vesten* for sig og *Langeland* 5 *Mil* imod *Østen*. Imod *Søndre Side* har den kun en *Mil* til *Grøstjøbing*, og til *modsatte Side* ligeledes en *Mil* til *Thorseng*. Den har *Hartkorn* 42 *Ldr.* 5 *Skpr.* 3 *Fdr.* 1 *Alb.* Paa dette *Hartkorn* 26 *Gaarde* og 21 *Huusboere*. Den hører under *Grevelstabet* *Brædesminde*.

Skarø, en halv Miil fra Drejøe imod Nord, har Hartkorn 17 Ldr. 6 Skpr. 1 Fdkr. 1 Alb. og derpaa 12 Gaarde og 8 Huje. Den hører under Baroniet Rankau Lehn.

Hjortøe. Til dens nærmeste Punkt fra Drejøe Øster paa er der en Hjerdingvei. Den har Hartkorn 9 Ldr. 2 Skpr. 2 Fdkr. og derpaa 5 Gaarde og 5 Huje. Den hører under Waldemars Slot paa Thorseng.

Birkholm, en Miil sydost fra Drejøe, har Hartkorn 5 Ldr. og derpaa 7 smaae Avlssteder og 6 Huje, Indfiddere iberegne. Denne De hører til Tranetjør Slot.

Om disse Ders Areal kan jeg ei give Oplysning, maa derfor holde mig til Udsæden. Herved bør dog bemærkes, at disse Øvoere saae særdeles tykt.

Alle Drejøe 26 Bønder have eens Hartkorn, Enhver ubetydeligt over 15 Skpr., og saaar aarlig 9 a 10 Ldr. Byg, imellem 3 og 4 Ldr. Rug, et Par Ldr. Havre og jnarere over end under 12 Skpr. Bølgfød.

En Algerdyrker paa Skarø, der har 11, 12 a 15 Skpr. Hartkorn, har vel saamegen Jord til Hartkornet som Drejøboerne, og saar da og i Forhold dertil noget mere.

Bonden paa Hjortøe, der har over 18 Skpr. Hartkorn (de 2 Gaarde undtagne, der fremkom 1815 ved at dele den ene), kan saae 12 Ldr. Byg, 5 Ldr. Rug, 5 Ldr. Havre, 1 Ld. Erter.

Birkholms Bønder, egentligen plovdrivende Huusmand, hvoraf de 5 have lidet over 6 og de 2 noget over 5 Skpr. Hartkorn, saae omtrent paa de 6 Skpr. Hartkorn 6 Ldr. Byg, henimod 1 Ld. Rug og 2 Skpr. Havre.

Dette Sogns Længde, hver Byes Tilliggende for sig betragtet, er som følger:

Drejers største Længde er 5 Fjerdingvei, dens største Brede neppe en Qvartmiil, men over sine to anførte Drei (Fjster) det nordvestlige omtrent 10 og det sydvestlige omtrent to Gange saa bredt.

Skarøes Længde er omtrent $\frac{1}{2}$ Miil og paa bredeste Sted henimod en Fjerdingvei.

Hjortøe er omtrent en Fjerdingvei lang og neppe en halv Fjerdingvei bred.

Nogle ubeboede Smaaholme: Blækholm, Grudeholm og Græsholm, høre til Drejse, og under Hjortøe ligge de større med fede Græsgange, velsignede Holme: Hjelmshoved, Odde og Meilholm.

Birkholm har omtrent Længde og Bredder som Hjortøe, men Havets Heivande kan besynde dens meste Overflade. I Birkholm skulde allerede vist nu været en af Mennesker forladt Holm, hvis ikke den tænksomme og drivtunge Birkholmer Niels Rasmussen for trede Sene har siden ved hverve Taler og foregaaende Exempel havde bragt sine Byemand til at opføre Længdiger om den høieste Deel af Den, hvorved den nu yder dens Dyrlere ikke allene Føde, men og noget Korn til Salg. Fordi Birkholmerne opførte og aarlig istandsatte bemeldte Længdiger, have Dens høie Herskaber adelsmodigen givet dem Brænde-Udviisning.

Hvad Sognets Huse angaar, da vare de alle jordløse indtil 1821, da ved Skarøes Udskiftning Huusmændene der fik Jord. Fiskeri er Huusmændenes Hovednæring. Heraf og ved at lade sig fragte til Fyen, Vro og flere Steder, have de hidtil erhvervet sig anstændigt Udkomme; men de klage ceusstemmigen over Fiskeriets Afstagesse fra den Tid den sidste Sog-

aarskrig udbred 1807. Om Kanonerne's Torden og-
saa forsværer Koen for Havboerne, vil jeg overlade til
kyndig Naturforskers Bedømmelse.

Altjaa er Agerdyrking Hoved-Nærings-Kilden;
men til at fremføre Brød, hører ikke blot dyrket Jord,
men ogsaa

Møller. Heraf ingen i hele Sognet. Vel stete
det et Par Gange i-min Embedstid, at en Mand vilde
opføre en Mølle paa Drejøe; men dette var høil'gen
Beboerne imod, de søgte Dens høie Herfskab og fik det
itide afværget. . Og spørger Nogen, hvorfor da Drejø-
boerne ei enste Mølle opført hos sig, da svares:
Hver Byrde, dette og hiint ventelig vil føre med sig,
eine de sivar; sege derfor at vælte den tilside før den
trykker. . Skjennende Værdien af det mindste Jords-
mon, frygte de, at ved uuelig kommende Udskifning
Jord til et Par Hestes Holdelse skulde tillægges Møl-
len, hvorved deres Gaardes Lilliggende formindskedes.
Og fik Mølleren ei Jord og Jord nok til at holde Heste
paa, da forudsaae de, at de før tilgrændsende Naboer,
der ere Bekjendte og gode Venner, maatte op- og ned-
kjøre det oversførte Møllerkorn, hvortil endog kom, at
mangen Potte Ol og Stykke Mad vilde medgaae til de
hidseilende Kollegjæster. Saa gjæstfrie Deboen end
er, har han naturligviis ingen Lyst til daglig Uleilighed
og Udgiot. Disse Deboers Møllefærd er heller ikke til
stor Uleilighed. Man har alleflags Vrinder til Trøe,
Faaborg, Svendborg og Thorseng, og kan altjaa for
det meste ved beqvem Leilighed faae sit Korn til og fra
Mølle. Men kommer man da ikke i Hungerknød, naar
Havblis, Uveir eller Drivviis standser Farten? Nei!
her haveß Meel og Gryn i Overflødighed, naar derimod
nogle Dages stille Veir andensieds volder Meeltrang;

thi om Efteraaret lader hver Familie male, hvad behøves for hele Vinteren. Ja det er endog en ikke ringe Binding i Sognets Dekonomie at her ei er Mølle. Var her en, da vilde det og gaae her som andensteds, at man lod male endog Gryn og Malt paa Møllen. Men i Drejøe Sogn gjer nu Enhver selv dette, da Haandqværn er et vist Meubel i hver Gaard og i nogle Huse. Eier den fattige ei Qværn, faaer han Lov til at male hos sin Naboe. Disse Smaaqværne give ei saameget Meel, som Stenene paa de store Møller. Der vindes da aarlig ikke saa faa Skjeppe Gryn. At Mølle ei er i Sognet, hjælper da og til, at de vindstribelige, tarvelige og i alt oekonomiserende Beboere til Ufrændighed ernære sig af disse Smaasteder.

Tiendefrie Sædegaard findes ei paa nogen af dette Sogns fire Der, men en

Præstegaard. Dog denne har neppe været til i 260 Aar; thi stues tilbage til henfarne Tid, da sidv Drejøe Kirke først opreist for 13½ Sene Aar siden, som kan sees af 3die Christians aabne Pergamentsbrev af 1555, da han tillagde Præsten den halve Kongetiende og bød, at Skaarøe, Hjertøe og Birkeholm skulde henlægges under Drejøe Kirke. Saalænge indtil paa Drejøe blev Præstegaard, anviste Mændene Præsten et lidet Huus til Boepæl, og opbyggede og vedligeholdt ham nogle Fag Udhuse, indtil Hr. Claus (Albretson) 1589 efter Ufford med Drejøe Mænd selv paatog sig at bygge og holde Præstegaard vedlige. Sildig var det altsaa at Kirke og Præstegaard her opstod. Endnu vises imellem Korshavn's Banker Ruiner af det Bedehuus, Drejøeborne der havde, hvor ventelig den Kuernakoe Geistlighed mødte dem til Gudstjenestes Holdelse. Dog egentlig hørte allerede da Drejøe til Rjøbing's Menighed

paa Erøe. Den meer end halvfemfundstyveaarige Diding Ditlev Jensen vidste endnu at udvise den Plet i Drejøe sendre Skov, hvor Beboerne i et Arat hensatte deres skrinlagte Ligg, naar de ei længere kunde have dem i Huset, og Isen om Vintertid ei kunde briste eller bære — indtil de fik dem overført til deres Fædre i Erøeskjebing. Skarøe hørte til Østerkjerninge Kirke, Hjortøe til Vjerrebøne paa Thorsøng og Birkholm til Humle paa Langeland.

Et Par Børn, som Drejøeboerne vilde have døbt i Erøeskjebing, brugte tilligemed Fadderne. Dette foranledigede, at Drejøe daværende 13 Mænd opførte Kirken.

Mærkeligt er det og, at Drejøe Menighed endnu 77 Aar efterat de havde opført Kirken var i Besiddelse af Kalbsretten, som er tydeligt af salig Nielses (Christophersons) Kalbsbrev af 2 Mai 1632. Og ei kan jeg undlade ordlydende at meddele samme; det lyder som saa:

„Vii Epster, chreffne Claus Jull Proust ubi Sunds Herret, Jørgen Madtson Paa Drejøe, Peder Christensson Kirkevæger, Rasmus Rasmusson, Oc Hans Madson ibm, Peder Rasmusson Paa Skarøe, Jep Henniksson Paa Hjortøe Oc Madstho massen paa Birkholm Gjerre Alle vitterlig Att Esterdy vi nu behøffuer Een Gudfrygtige, lærde, Oc Schickelige mand, Som of forme delst Guds Raade kunde thienne Udi Wor Sa ligheds Sag thil Guds ære, for en Sogne Prest, Oc Sjelesørger, Daa høffuer vi alle

Samteliger velberaad med Alvorlige bønn thill Gud, De med fuldmagtt af Menige Sognemend af Dreye Sogn Udvaldt oc Kaldet, De nu med dette vores Obne Breff udvelger De Kaldet hederlig De vellerde mand Hr. Niels Christoffersen, Capelan thill Vor frue Kirke i Svendborg, Nu herester vor Kette Sogneprest De Siele Særger at verre thill Dreyeesfogeen, De Forpligter vii os Alle De enhuer, godvillige at ville gjorre oc bevise Her Niels Christoffersen Udi Samme Sit preste Embede, all thilborlige are och Indighed, Som vii efter guds befaling ham Pligtige er, De lade ham beholdende De thill gode Rede, Nyde De bekomme, All dend Sedvanlige Rente De Rettighed, Udi thiende, Dffer, och Alt Andet, Som Kongl Mayst Ordinans hannem thilholder, och fremfarne Sogneprester, thil Dreye Sogen, for hannem hafft haaffuer, Al den Stundt De Saalenge hand Schicker Sig imod os, Udi verdøm De leffnet, Som en Verlig De Christlig Sogneprest beer at gierre, Som hannd for Gud De sin Dffrig- hed vil forsuare De bekiendt verre, Thi erre vii ndmygeligenn begierrendes, at hederlige De hoilerde Mand Doctor Hans Mickelsøn, Vor Kierre Superintendent ville thill Guds are, Og Menige Sognefoldt thill Saligheds forfremmelse Her Niels Christoffersen thill Kallet, med Os Samtocke, De med Sin Schriffuelle oc presen- takß breff hannem besordre, at hannd aff hoi Dffrig- hed, maatte, och thill Kallet Confirmeres, hvilcket vii med frii villige Her Niels Christoffers-

son giffuett haffuer, Oc nu med vores Zignetter
videre bekræfter

Actum Svendborg denn Anden May. 1632.

Claudius Julius pp mpr.

(L. S.) (L. S.) (L. S.) (L. S.) (L. S.) (L. S.)
(L. S.) (L. S.)

Som sagt: Fra 1589 blev først egentlig Præstegaard byggt og siden udvidet, thi findes blandt Præstegaardens Papirer, at Hr. Christen Henriksen (Frørup) 1664 afkjøbte Peder Clauson sin Gaards halve Bygninger for 40 slette Daler. Kjøbetkontrakten derom kan jeg ei nægte mig den Fornøielse her paa sit rette Sted at anfere:

„Kjendis ieg Understreffven peder Clauson og for Alle vitterlig gior med dette midt offen breff att eftersom ieg for nogen tid siden godvilligen hatver Afslaaet oc opladt min halvve gaar paa Dreyee til hæderlig och Wellard Mand Hr. Christen Henriksen Sognepræst der sammesteds for 40 Slett Dall. och mig ogsaa nedachtig derfor har betalt, Saa har jeg nu ogsaa undt och tilfagt, Solt och affvendiget til Hr. Christen Husene til samme halvve gaards grund neynlig Raarsstuen, fodladen, som staaer mitt i Gaarden och det østre hues med alt sit tilbeher for tiuffve Rixdaler, hvilche forstreffne penge Hr. Christen mig ogsaa stras haffver erlagt och betalt, dog kostet och Binduverne i serdeces at betalle, som jeg och med Hr. Christen er forligt om, dog skal mig vare felagtig hviff Læsere som findis och huesene at bruge til Paaste. Hvorfore Hr. Christen nu uden nogen imod-

sigelse aff mig eller mine sande Arffvinger maas
niude, och bruge och besidde same 3 huese saa-
som sine egne och som hand selff got siunes oc
forsvarligt kand være, saa oc saa same huese at
følge ham och hans Arffvinger och jeg och mine
sande Arffvinger effter denne Dag intet dermed
at haffve bestaffe eller paatalle i Ringeste maas-
der, men tacher ham for god betalling baade
for pengene baade for opladelse og huese, dog
skal Hr. Christen Henrichson fraa denne Dag
svaare til all den Contribution och Udgift som
gaar aff same halffve Gaard och peder Clauson
qvit oc frye derfor at være ubi alle Maader,
och til betø ydermere forsichring at saa i sand-
hed er passerit och urggeligen holdis skal baade
aff mig och mine Arffvinger, som forskreffoet
staar i alle ord oc puncter, har ieg venligen
ombedet disse Dannemand Henrich Nielsøn
Deign paa Dreyøe og Strange Nielsøn
fouget der sammesteds denne Contracht tilligemed
med mig att underskriffve.

Actum Dreyøe den nd Januar 1664.

Peder Clausson Henrich Nielsson

Egen handt

(L. S.)

Degn

Egen handt

(L. S.)

til dismeere vitterlig

Anders Ibsen

egend hand.

Saaledes maatte Hr. Christen ubside Præstegaar-
dens Huse, thi Dreyøboerne maatte Tid efter anden
forege Jordtillægget, der fra første Bøghudelse ikkun

bestod i nogle Skjæpper Land i hver Mark. Derfor var Husrummet allerede Hr. Christen for trangt. Ved Balance tog man vel Kalbet som det var, men siden forbrede dog Præsten klæffeliger Indtægt. Medens Drejoe Mænd selv kaldede, maatte Kandidaterne møde for deres Afsyn og præke paa Valg. Hvo der da raabte hieist og gav bedst Kjøb, blev deres Mand. Det var endnu i min Embedstid ret en Triumf for gamle P. I. S. at tale om disse Valgprædikener, hvad han ved Tradition havde annammet, at nemlig 5. paa een Dag vare paa Valg.

Den Ene var allerede paa Prækestolen, de 2 sadde i Vaabenhuset (altsaa paa Liigbaaren). Da den første havde endt det, raabtes No. 2 frem. Da sad den 3die med et bekæmt Hjerte, thi han syntes at de 2 første gjorde det for godt. Men da endelig og han blev fordret frem, var det en Karl! og Forsamlingen raabte: „ham vilke Vi have.“ Saaledes fortalte P. I. S. mig tit denne Valghistorie.

Men da siden Kirken og Kaldbretten kom fra Menigheden, fik Præsten Tid efter anden mere Tillæg i Uger og Eng, hvorved han og fra Hunsmand blev Gaardmand og fik omsider en Abling paa 12 Ader Land.

Præstegaarden, saaledes forøget med de af Gaardmand Peder Clausen kjøbte Bygninger, stod da ved Hr. Christen opstillet, beklædet af Forjynet, bevaret fra Ildsvaade, i blodige Krige uantastet af fjendtlig Vold, i sin smalle indknebne Form i 141 Aar, indtil sal. Biskoppen 1805 visiterede Drejoe. Som Hans Høiærværdighed var af viid Lands-, var han eg af viid Legems-Umfang, fandt Sovestuen for trangt, og han havde Nef, thi Gjæstestuen, som ethvert Bærelse i Præstegaarden, havde hverken anstændig

Længde eller Brede. Detsaarsag kom paa Embeds Begne fra Hans Høiærbærdighed til mig skriftelig Ordre at sætte Drejøe Præstegaard i beboelig Stand. Den var kun 8 Alen bred og indbygget lige paa de tilgrændsende Naboer, saa at Rum ene kunde vindes ved at nedrive Længderne og udvide dem i Have- og Gaardspladsen. Det skede. Fra April 1806 til Puintse 1811 opførtes 5 Længder af nyt Egetømmer og brændte Steen. Til betydelig Lettelse blev det mig, at saavel salig Baron Rankou Lehn, som den endnu levende Enkesone, Baronessen paa Hvidkilde, Kirkens høie Eiere, forærede mig Eggetræer at lade sauge til bemeldte Bygninger. Dgsaa stode Sognets Beboere mig trofast bi baade med betydelig Kjørsel og Arbeide. Dog, jeg var jo uskyldig i, at en af Forraadnelse og Orm hentæret Præstegaard skulde falde i min Lod. Verneflokken var allerede voren til 5; detsaarsag vedde jeg allerunderdanigst at ansøge om nogen Guds gjørelse af Estermand, hvilket allernaadigst blev konfirmeret; saaledes lyvende:

Friderich den 6te, af Guds Naade
Konge til Danmark og Norge, de
Wendens og Gothers, Hertug i Sles-
vig, Holsten, Stormarn, Ditmarsken
og Oldenburg, Vor synderlige Gunst!

Os er af Vort Danske Cancellie allerunderdanigst bleuen foredraget en af Sognepræsten for Drejøe Menighed paa Vort Land Byen Hr. Peder Sommerup, allerunderdanigst gjort Ansøgning om, at den Drejøe Sogneskald beneficerede Præstegaard, i Betragtning af de af

ham paa sammes Istandsættelse anvendte Bekostninger, maae ved hans Embeds Fratværelse af Eftermanden betales ham eller hans Arvinger med 1000 Rigsdaler istedet for den almindelige Indløsningssum 500 Rdlr. Efterat have taget denne Ansøgning tilligemed Eders derover afgivne Betænkninger og Sagens øvrige Omstændigheder i allernaadigst Overvejelse, give Vi Eder hermed tilkjende, at Vi allernaadigst have bevilget og tilladt, at Sognepræsten Hr. Sommerup eller hans Arvinger maae af Eftermanden erholde en Sum af 1000 Rdlr. i Erstatning for Præstegaarden, dog at $\frac{1}{3}$ af denne Sum afgaaer for hvert Aar Hr. Sommerup forbliver i Drejse Kald fra indeværende Aars Begyndelse af, og indtil Summen er forringet til den for Præstegaarde i Almindelighed fastsatte Indløsnings Sum 500 Rdlr.

Derefter I Eder allerunderdanigst have at rette og Bedkommende saadant at tilkjendegive.
Befalende Eder Gud!

Skrevet paa Bort Slot Frederichsberg den
26 Junii 1812.

Under Vor Kongelige Haand og Segl.
Friderich R.

Kaas.

Cold. Knudsen.   Bilow.   Monrad.

Richter.

Dette var da Præstegaardens Historie, grundet paa citerede Dokumenter. Dens Fortælling er 12 $\frac{1}{2}$ Bd. Land paa 4 Ekr. og 1 Alb. Hartkorn.

Da jeg ved uviskommenlig Leden ogsaa fik Kundskab om Drejoe Sogns Præster og deres Successionsfølge lige fra Kirkens Tilblivelse, troer jeg paa rette Sted her at burde fremstille dem.

- 1) Hr. Niels Hansen kaldet 1555
- 2) — Claus Albrechtson, vides ei hvad Aar kaldet, men var Præst 1589
- 3) — Jesper (Lidnavn ei fundet).
- 4) — Niels Christensen.
- 5) — Niels Christophersen kaldet 1632
- 6) — Christen Heinrichsen Frørup, Præst her 1671 efter i Nyeu foresundue Papirer.
- 7) — Johan Schmeitzel.
- 8) — Veiter Rasmoosen. Hans Kaldebrev i Hans Majestæts Fraværelse konfirmeret paa Slottet i Kjøbenhavn 8 Juni 1709.

Krabbe. E. Schestedt. J. N. Helt.

- 9) — Johan Kehling.
- 10) — Ole Lønder.
- 11) — E. F. Struch kaldet 1747
- 12) — Niels Føns.
- 13) — Carl Friderich Behmann kaldet 7 Juli 1775
- 14) — Jacob Christensen kaldet 29 Mai 1788
- 15) — Preben Lihme kaldet 1797
- 16) — Peder Tommerup kaldet 5 November 1799
- 17) — Jens Brinch kaldet 1817
- 18) — Hans Petersen kaldet 1818

Endnu tidligere end Præst blev der

Degn paa Drejoe. Strax maatte naturlighviis den lille Menighed have Præst, men Degn sakvedes kun lidet, da hvo bedst sang, førte Sangen og påsede til-

lige Degnsforretningerne. Men siden vilde og Drejoe Menighed have sin Degn, og fik den første 1635 i Henrich Nielsen fra Tryggeløw i Humle Sogn paa Langeland. Af Huus og Hjem og visse Værelser vidste denne i lang Tid ikke, men gik paa Engang i Byen Mand fra Mand. Detsider er han dog bleven boefat, thi han havde Familie, som et Skiftebrev ndviser, og i hans Datter finde vi Degnekaldet arveligt paa den kvindelige Linie. Henrich Nielsen døde, Datteren blev gift med

Hans Carlsson, en Alfinger, der først var Substitut hos H. Nielsen. Denne Degn, som forhen saamangen, var Professionist, ja baade Skræder og Smed, skal ei have været duktig til Skolehold, havde, som ovende to Haandværker, heller ikke Tid dertil, og havde han end havt Tøner og Tid, havde han ei dertil føst sig forpligtet, thi paa Skoleløsen var endnu ei tænkt; derfor leiede Drejoe Mand Huusmand Claus Skræder til at holde Skole. Denne Hans Carlsson byggede Degnebolig, men i hvad Aar kan ei oplyses. Hans Carlsson gif af Kjøds Gang, og hans Død anledigede denne Gaade:

„Paa engang blev begravet Drejoe Degn, Skræder og Smed og det ubi een Kiste. Fire stærke Karle den bare til Grav, kun een Enke saaes samme Dag græde; Smeden havde Sønnen to, Datter een, Skræderen og Degnen havde ligesaamange, og dog ved denne Jordefærd bleve kun Tre faderløse.“

Nu blev Degnekaldet i lang Tid arveligt paa den mandlige Linie. Hans Carlsson havde en Søn, hvem han vel opførte i sin Smede, men da han tog ham flittig med i Kirken, svæde ham ved sin Side i at sølge og havist at tage imod Offer, var intet, der

kunde hindre ham retmæssig Succession; thi paa Drejøe gif Ingen ham i veien, hvor det da var bedre at være Gifter eller Bonde. Fra fastere Land higede heller ikke Noget hidover efter ringe Degnebød hos tarvelig Deboe; thi blev Sønnen

Henrich Hansen Drejøe Sogus Degn. Denne ligesom Faderen forstod at arbejde i Jern; men til Skolemester var han ei duelig, havde og nok i Smeden at gjøre. I hans Tid blev bygget en lille Skolestue af Herflabet paa Egskovsgaard, og dens Omkostninger lignede paa Sognets Der. Derpaa imponerede salig Ole Tønder Degnen en Substitut, og gav Degnen 2 Skpr. Bygland aarlig til Hjælp til hans Lønning. Imidlertid druknede Ole Tønder med sin Familie den 17 Febr. 1747. Strax jog da Henrich Hansen Mester Erich bort (saa heed Substituten) og Ingen veed hvor han blev af. Degnen triumferede over Præsten, hvem han var vred paa for de ham paafatte Tutter, vilde selv bestride alle sine Kald, og blev og fri for Substitut. Efter ham blev Degn

Hans Henrichsen. I ham begyndte Videnskabelighed at fremspire hos Sognets Degne, thi han blev i sin Ungdom sendt til den Græskjøbing's Skolemester, for at lære Skrivning og lidt Regning, og talte han tit om den Færdighed han erholdt i „de fire Specier“. Udlært i den Græs Skole kom han hjem at tjene Bønder, fulgte sin Fader til Kirke, sang sjønt, glæder sig endnu over sin dobbelte Løn, lever endnu imedens jeg skriver dette. Men 88 Aar gammel, hældte den sneehvide Jøse mod Graven, og vist snart hertillægges hans matte Been til Hvile. Men var det end en Følge af hiin Tids Opdragelse, at han ikke blev Mathematiker eller bekendt med Methodik, saa var

han peritus carminum Magorum, som kan sees af denne af ham meddeelte Formular, der indslutter i sig, hvad han altid med Held selv brugte, nemlig:

probat Raad, at stødte og revent Saar ei holdne skal:

„Sigue Lindhard Jesu egne Saar,
Det skal hverken boldne eller bryde,
Det skal hverken raadne eller svide (svie);
ferend Jomfrue Marie foder anden Gang.
I Navn Gud Faders, Gud Søn og Gud den
Helligaands.“

Vie! Vie! Vie! (Man spytter Tre Gange.)

Den gamle Hans Henrichsen behøvede Afløsning. Følgen af de Forbedringer i Skolevæsenet, der med Kraft bleve indførte, var, at han enten skulde holde en Seminarist eller tage Pension. Han valgte det sidste. Da blev kaldet fra Skaarup Seminarium en ung Mand, der udmærket ved Examen som Skolelærer, og udmærkede sig baade i min og mine Estermands Tid. Hans Navn er

Hans Madsen, der af mig blev anbefalet den kjære Drejoe Menighed den 21 Juli 1811. Han er kun den 5te Kirkes Medtjener, imedens man her tæller 18 Præster.

Den gamle forfaldne Degnebolig og Skolestue blev og med det forbedrede Skolevæsen sat i god Stand, for det medste ved Lyposrelse fra Dens høie Eier, Hr. Kammerherre, Greve Wille Brahe.

Efter saaledes i 1ste Kapitel at have berørt saavel Drejoe Menighed som Geistligheden, bør jeg og auferø Folkemængden, der vel i en Henseende er liden,

nemlig 421, men i en anden stor, naar betænkes, at disse leve vel og ret tilfredse paa disse faa Lønder Hartorn.

Andet Kapitel.

Volgte det 1ste Kapitel den ærede Læser qvælende Kjede, tør han desto trostligere tage fat paa det andet, thi da det bør handle om historiske Efterretninger, physiske Tilstand og Skjebne i Oldtiden, om Oldsager og Bondens forandrede Kaar, veed jeg kun om disse Gjenstande lider at sige om dette nu 267. Har gamle Sogne, hvor alt desuden er gaaet eensformigt og gaaer endnu som sædvanlige jevne Gang.

Saa mærkeligt som det er, at 15 Drejøe Mænd byggede Kirken, og Sognet bevilsligen selv kaldte Præst, saa ubehageligt er det mig, at jeg hverken af Skrift eller Tradition kan opdage, hvorledes Kirken og dens Tiende kom fra disse Øboere. Vel siger den endnu levende kyndige Olding H. A. S. at Drejøe, Nuernakøe og Strynøes Kirker af Kongen bleve skændede Admiral Gabel for øvet Heltedaaed mod de Svenske ved Femern. Men hvorledes fik da Kongen Kirken?

Fattet Dokument findes derom. Ingen veed om nogen Sognets Kapital, erhvervet ved Kirkesalg. Maa ske overlode de Majestæten Kirken for den halve Kongetiende, disse Agerbrugere selv oppebære. Rigstignot gif Kirken fra Drejøe Mænd i Hs. Majestæts Hænder og fra Kongen til Gabel. Dette sees grant af ialig Veiter Rasmussens Kaldsbrev, læst for Retten

Lordagen den 20 October 1718. Dette Raadsbrev har følgende Paategning af Geheimeraad og Kammerherre Boldemar Christopher von Gabel:

Saaom Hans Majestæt min allernaadigste Arvekonge og Herre haver ved Deres til mig allernaadigst udgivne Skjode paa Drejøe Kirke allernaadigst bevilget mig jus patronatus og Vocandi, hvorpaa jeg da til det nu vacerende Drejøe Rald kalder den hæderlige og velleerde Student Peiter Kas mus sen at være Præst til Drejøe Menighed efter foregaaende Examen af Bispen, saa at han i alle Maader altid i allerdybeste Underdanighed sig skal rette og forholde efter Hans Majestæts vor Souverain Arvekonges og Herres allernaadigste Lov og Forordning. Hvorfor jeg allerunderdanigst beder, at Hans Majestæt min allernaadigste Konge dette allernaadigst vilde confirmere.

Hvidkilde den 6 Mai 1709.

W. G a b e l l.

Men i allertykkeste Mærke ligger indhyllet, hvorfra disse Der fik deres første Beboere, om fra Erøe, Fyen eller Lhordeng. Efter gammelt Sagn var først kun et Huus Sønder paa Den Drejøe.

Hvad angaaer dette Sogns physiske Tilstand, da der mærkes, at Birkholm fornemmelig, men ogsaa Hjortøe, Skarøe og Drejøe lide Løb naar Hoivande indtræffer, idet de paaskyllende Bølger undergrave Klinterne (de bratte Høider imod Seen). I nogen Tid fremtids store Klippestykker indtil de omsider buldrende nedstykke. Derved tabe Sognets Der aarlig ikke saa lidt Jordsmou, ja det forslugne Hav opæder tilfodt

disse Smaaser. Mænd, der forhen havde store Agre, som løbe langs Klinten, have nu neppe det halve. Degnekaldet eiede et Hjerdingkar Hartkorn paa Dens østre Side, men efter et i Degneboligen henhvittende Dokument beviste Henrich Hansen ved Tingsvidne 1762 at nu laae hans Areal i Stranden, og derfor blev og dette Hartkorn paa Amtstuen udsløttet. Et af de imod Engeskmanden 1808 opkastede Batterier paa den nordre Skovs Klint var, inden jeg 1817 forlod Drejøe, næsten hengnaget. Ligeledes bruser nu Bølgen der, hvor for nogle Aar siden en Kjerevei gik ved Dens nordvestlige Side. Veien, der maatte lægges høiere op, er allerede nu hist og her saa udhulet af Havet, at den snart igjen maa flyttes opad. Gamle Mænd paa Birkeholm fortalte mig tit, at de i deres Barndom med en Steen kunde stikke ud til en stor Steen, der ligger i Stranden, men sikkert sidde nu Maagerne paa den, da neppe kan langes derud med en Rendekugle. En Mand paa Skarøe var i sin Fædrenegaard, som Dreng, med at saae 1 Ld. Korn i en Ager ved den sydøstlige Side, men i sin Tid var deraf ifkun omtrent 5 Ekpr. Land. Saaledes er det og trindt om paa Hjortøe. Saaledes maae mine kjere Dboere naarsig osse til den graadige Neptun. Jeg spaaer da, men spaaer ei om blomstrende Fremtid, forkynder derimod som en Mytters Prophet:

Hvor Mejeren sang, og Keen den Klang,
Der skal nian see Al at bugte der' Gang.

Men hvad er herved at gjøre? Herved er intet at gjøre, før engang ved Udskiftning hver Mand faaer sin Led. Tænkende og virksom Bonde vil da ramme Væle, opføre imod Havet Steendiger af den Mængde

store Steen, der omkrandsede Høvedden trindt omkring Perne, tætte Diget med jevnlig paalagt Tang og derved bortvijsede paastaaende Bølger fra sin Lod.

Da bleve og udtørrede to store Saltvands-Seer Sønder og Nord paa Drejsø, der have Afløb til Etranden, hvorved først vindes mange Ldr. Land god Engbund, hvortil Den heilig trænger. Og af denne vundne Engbund vil da siden dannes godt Vloieland.

Hvor Klinterne ei for en Tid afviser Brændingerne, der under Uveirets Høivande stiger Soen høit op paa det flade Land og antænder Ødelæggelse baade paa det nederste af Agrene og Engene. Vrolende forlader da Dørgen Græsgangene og søger efter ferst Føde. Birkeholm, der er saa flad som en Vandekage, oversvømmes meest. De Gamle der mindedes endnu, at en Landsmand, der i stort Høivande seilede fra Marstal, kastede Anker i sin Forsyne, og fandt Kone og Børn paa Lofet, hvorop de med Dynerne i Favn havde reddet sig. Men et saadant Høivande medfører Ufrugtbarhed i flere Aar, da Søen tærer Kraften af Jorden og fylder Ager og Eng med Sand og Gruus, der med megen Uleilighed maa bortkjæres.

Eldrid og Oldsager falde bort her, thi som sagt: Høerlangt man skal tilbage i fremfarne Tid, for at finde den første Beboer, om Thor, Frigge og Freja nogensinde dyrkedes her, det ved jeg ei, kan ei faae at vide. Oldsager kan ei ventes fra et Sogn saa ung, og fandtes end noget lignende, var det høist midligt at hense det fra hedenst Tid. Engang med bankende Hjerter og rap Fod itende til min Hjertets Ven, den brave, saa almindelig hædrede og elskte Hr. Thomas Barfoed, da værdig Sognepræst til

Anerkøe Menighed, drog jeg paa Kørshavns Mark forbi en aflang Plet, trindt om indhegnet med høie, glatte, ordentligen opstillede Stene. I Baggunden faldt fortrinlig en i Minene, thi den staaer heldende i en skraae Stilling. Henrykt raabte jeg: O, Kongesleen! vistnok aflagde Høvdingen her mangen Donat til det forsamlede Folk! Jeg længdes inderlig efter Udtydning over dette Tingsted, var saa lykkelig strax at faae den, thi den ædle Hr. Barfoed hængte og ved mig, vidste at jeg kom, var gaaet mig imøde, og forfikkede, at disse Stene rigtignok fra fjerne Tid vare opjatte, med megen Flid opsøgte fra nærliggende Strandbred, med forenet Kraft opvæltede og i et Ulykkes Aar jaatedes opstillede til Skynnen og Gniden for Kørshavns Byes — skæbde Bæst. Da var just Oldkjæphestens Tid; jeg bad ham, satirisk at besyngte mig disse Stene, der ellers vilde skuffe rejsende Oldgraafkere, hvoraf man da hver Dag torde vente En og Anden. Men heldigt i alle Poesiens Enemærker er Barfodist Hjerter dog for ædelt til Satire. Forgiæves tilgæde og bad jeg ham længe, endelig gav han efter og meddeelte mig følgende, der vil behage Læserne langt mere end alle disse Blade:

Paa Kørshavns høie bjergfulde He,
Der, hvor den nedluder med saltens Søe,
Der stander en hvelvet Høi saa ene
Omkranset af mosbegroede Stene.
O Du! som spræder i sundne Old,
Og graver i hver en Lue og Knold,
For der at læse i dunkle Skrifter
De glemte Hændelser og Bedrifter.
Kom! følg mig hidhen til Havets Bryn,
Og sku med dit stirrende Falkesyn
Ind i det mørke, tilslukte Tempel,
Præg Helligdommen med rigtigt Stempel!

Hvorfor mon den Høi den stander der?
 Hvi hæve sig formede Stene her?
 Du svørger: mens Diet saa lustent titter
 Igjennem det mørke Oldtids Gitter.
 O sikkert med Brynje og tunge Sværd
 henjuldrev en Hedenolds Kjempe her!
 O Høi! hvor du dig ærværdigt hæver!
 Af hellig Begjæring mit Hjerte bæver.
 Her staae I tveifende Bautaestene!
 Kunde om de Kjempers multene Dene!
 O! seeb jeg blot paa Eder min Kniv,
 Jeg gif den djerreste Kjempe paa Liv.
 I Kugelskjar og Uner smaae
 Herop! I skal i Musæum staae!
 Herop! jeg Eder alt længe lugter,
 Antiquarisk Svæd mig om Næsen fugter.
 O Grandfæter! gaad kun paa din mørke Bei,
 Men varsom vær og forhaast dig ei,
 Før alt formægt du udbasuner
 Dit Hedenold og dets mørke Runer.
 Den Høi, de Stene, som hist Du seer
 De have en anden Betydning her.
 Engang i gamle forsvundne Dage
 Der ramte Korshavn en bitter Plage:
 Og hør hvori den Plage bestod:
 Hver Hest var skabbet fra Top til Fod,
 At nu de Og kunde løse sig rene
 Saa reiste man disse mærkværdige Stene.

Men til et Sogns physiske Tilstand hører og Beskrivelse over de særegne Planter og Blomster, som der findes. Og er der ingen Tvivl om, at jo her vil gives et maaffee rigt Udbytte, som jeg vel ei formaaede at opsøge, men dog herfra kan ventes, om Noget det sufter, da Sognets nuværende Præst, Hr. Pet er sen, er en lærd Botaniker. Inden jeg ender Talen om physiske Tilstand, bør jeg melde om den store Mængde Haver, der findes paa disse Øer, naar ei stræng Winter

og Havsæg lokker dem herfra over til Thors-
engs lune Stove, hvor de kan gnave Bark og Qvas,
naar Sneedynger dække Mos, Græs og Winterjæden.
Dens høie Eier, Hr. Greven, med Jagtfølge stød
for 24 Mar siden paa en kort Winterdag paa Drejøe 60
Harer, og kunde have skudt langt flere, men raabte:
Vardon!

Fra et Sogns physiske Beskaffenhed skeer naturlig
og let Obergang til

Bondens Kaar fra de ældre Tider.

Det er uden for al Tvivl, at Bondens Tilstand fra
Fortid til Nutid ogsaa her kjendelig har forbedret sig.
Dg naturligt er det; thi jo længere vi gaae tilbage, jo
tykkere vare disse Næs Stove. De lode Beboerne ei
synderligt Agerland. Det usikre Hav var deres sikkerste
Indtægt. De Gamle fortalte mig saait, at i deres
Barndom, naar Ven spurgte Ven: har du dit Eade-
byg? da lod Svaret: ja hist gaaer det i Klever-Nen-
den (Klevertangrenden, hvor Hal gjerne opholde sig).
At disse Stetter forhen vare krunede med spær Skov,
derom frembære Præstegaardens Papirer Vidnesbyrd,
der iblandt fordums Præste-Rettigheder nævner en
Lønde Kul af hver Mand. Enhver af Fortidens 13
Mænd paa Drejøe havde og et Egebord saa tykt og
svært, at deraf kunde blive Huustømmer. Endnu ere
3 saadanne antike Borde tilbage, det 4de blev 1814
saaget istykker, da R. R. S. vpførte sit smukke Stue-
huus og blev deraf 24 Men til Fodder under Bygning-
gen. Men af denne Skov er nu ei mindste Spor til-
bage. Men idet den udryddedes, fremnedes Agerdyr-
kerens Kaar, der nu fremviser adskilligt Pragtgods,
da forhen disse Beboeres Fædre bandt deres Stoe med
Halestind og andre Løderremme, imedens Fyenboen

allerede brakkede med sine Selvspænder. Ligesaa fattigt saae det og i de henfarne Dage ud i Husene. De Gamle mindes endnu, at for omtrent 50 Aar siden var Jacob Henrichsen den første, der prydede sin Stue med Uhr, og at man hos ham forsamledes, naar Timen var ude, for med Forundring at høre dette Kunstværk at staae. Men nu findes baade Stue- og Lommeuhr ogsaa hos mangen Huusmand. Na, kom kun hid! Du, der kaster et ynkende Blik over Havet til disse Smaacoers Indvaanere. Smukt hjemmegjort Løi af alle Slags skal sætte dig i Forbauselse. Imod Forventning skal du her finde smagfulde Chatoller, Dragkister, malede Kister — og her gjæstlige bevartes med Hvedebrød, Flæsk, Væfler, Æblekiver, Mjød, Wiin, inedens Lysekroner, Sølv-Kaffekande, Sølvvæger, Champagneglas og polerte Maskiner blinke i Dinene. Men selv maa den ærede Gæst medtage Thee, Kaffe og Champagnewiin, thi disse tarvelige Mennesker have ei saadanne Luxus-Artikler i deres Huse. De anførte Pragtfuld staae og blive staaende hvor de staae til Stads. Dog denne Pragt findes egentlig ikkun paa eet Sted; men mærkeligt nok paa et Sted, hvor den for faa Aar siden afdøde Beboer, efter eget Sigende, da han tiltraadde Gaarden maatte laane 3 Mk. til en Løe, da han just kom i Slaatiden. Men gode og anstændige Meubler findes her i Almindelighed hos disse vindskibe lige og tarvelige Folk. Forsætningen bedrede sig gradvis, efterhaanden som den bortskaffede Stov frembød nye og udhviset Jord. Hæselagerne afgive nu rig Afgrøde. Men endnu levende mindes, at man der plukkede Nødder. Hilden, hvoraf disse Bønders forbedrede Raar udfled, ligger da begribelig for Dine. Og hvor først kom Velstand, der blev den, thi ældste Søn paa

hvert Sted var en lille Stamherie, der altid fik Gaarden og dens Besætning, og gav sædvanligen kun 100 Daler til Deeling til de andre Eodskende, og noget Udstyr, som blev dem tilskrevet. Men heller ikke kan det nægtes, at naar Pengene betydesigen ere formindskede ved Omskrivning, ved de Aar for Aar synkende Kornpriser, ved Skatter, der ei staae i Forhold til Jordernes Indtægter, ved høi Priis paa uundværlige Jernsødenheder, saasom: Jern, Kul, Baadplanker, Segl, Reeb og Jildebrændsel, da vil maastee og her disse brave Deboere med al deres Stræbsomheds- og Reisomheds-Aand — gib det aldrig skee! med lige saa stærke Skridt gaae tilbage som de gik frem, thi ogsaa her seer man nye Begyndere, der ei støttedes ved Fædreneidler, kummerlig nok at staae sig igjennem.

Tredie Kapitel.

Dette Kapitel vil blive saare kort, thi om Naturbeskaffenheden fandt jeg beqvem Leilighed at tale, og om Jordbund, ferske Bænde og Klima har jeg kun lidet at sige.

Jordbunden er af Naturen ei af fortrinlig Bonitet. Hvor hist og her opbyrkes et Stykke Eng, sees skarpsgruset Grund, der ei ligner den, der fra Fortid har været under aarlig Driot, som skjørnet ved Plov og Laggjøbning er Jord saa fin som Havemuld. Der gøres hvertandet Aar (Bølgfødsjorden udtagne). Her træpries til Byg. Den Mark, som kaldes Drejve Skov, er rig paa Mergel.

Første Bunde. Her ere vel nogle Kjør eller Emaavandinger, men ingen først Vandbeholdning, der kan fortjene Rang med Sec. Den Virkeholm har stor Mangel paa først Vand; selv Brøndene der have kun sult Vand. Dens Vandsteder ere en Blanding af salt og først Vand. Creaturene vænne sig ret godt hertil. Men ubrugetigt er Virkeholms Vand til Huusholdning. Til dagligt Brug gaaer det dog ned; men omhyggeligen opsamlde de Regn- og Sneevand, og bringe gjerne en Kallebøtte fuld hjem, naar de vende tilbage fra Fiskefalg. Men skal der brygges, da heitte de (meest fra Marstal) saamange Lønder som behøves. Tibe ere stundom Rejsende farne, som kastes derind af Uøir, thi naar de endelig faae pulveriseret og koet deres medbragte Benner, maae de nydes med Lugten og traktere Vært og Værtinde med den producerede Saltsyre. Sognets andre 5 Der have ret godt Vand. Drejøeboen kan se Vand af 5 klare Kilder. Skarøe og Hjortøe have og gode Brønde og første Kjør.

Hvad Drejøes første Bunde angaaer, da bør anmærkes, at deri findes en Mængde gode Karusjer fra Ulriks Tid, satte af Præsterne og stedse ene af dem fiskede. Følgende hjemler Drejøe Præster denne Rettighed.

„Præsten skal och nyde Fiskevand vaadt og tjurt i March inden Bye och uden Bye saasom andre frembsarne Præster til Drejøe havt haffe.“

Denne Meddelelse om de første Bundes Fiske, som Præsten ene tilhørende, findes i den originale Kontrakt paa stemplet Papir No. 20. C^H. 24 St., som salig Johan Schmeickel oprettede med Drejøe Mænd, og som blev til Linge fremlagt i den Sag, salig Peiter Rasnussen havde med Drejøeboerne. Denne Kontrakt

er til Bitterlighed underskrevet af Herredsprovsten
Mogens Jensen paa Præstens, og paa Herskabets
Begne af Sgnr. M. Rasch paa Egefløvsgaard. Den
er afsluttet 12 Juni Aaro 1695 og læst for Retten in-
den Sunds Gudme Herredsting Torsdag den 20 Oc-
tober 1718. Dens Ordlydighed er bevidnet af

Christ. Jurgenson. Dtt Poulsen.
(L. S.) (L. S.)

Hvad angaaer et andet Element, nemlig:

Luft og Klima, da er det sundt her at aande.
De sneehvide Dvinger, som her rørige og froe rolke
om, bære synligt Vidnesbyrd derom. Kun dette bør
ansøres, at i Begyndelsen af Vinteren, før Kulden
vinder ret Styrke, mærkes Frost en ei her, naar der i
Fyen er Is paa Vandet og Dyndet kan bære. Havet
tiltrækker de isagere Frostpartikler, og opvarmet om
Sommeren af Søelstraalerne, bidrager Havet og til,
at Kornet tidlig modnes. Bygfrøden begynder først her
20 Mai; men dets Høst kommer dog over 8 Dage tid-
ligere end i Fyen, hvor Byg dog saaes sidst i April og
først i Mai.

Fjerde Kapitel.

Mineralier. Herom er intet at mærke, og Plan-
ter, Vattedyr, Fugle, Amphibier, Fiske, Insekter
og Orme ere her almindeligvis de samme som ved
Strandegnene i Fyen. I stræng Vinter, paa Havis,
stikkes nogle Sækhunde. Rotter findes ei i hele Drejoe
Sogn; men undertiden lider Klevet og Korn betydeligt
af et Slags Hamstere, som her kaldes Jordmuus.

De ere sorte, ei saa lange, men lige saa tykke som Kotter, forthalede og have ingen Orelappe. Kun sjelden lader en enkelt Svog sig see; men den giftige Huzorn boer ikke her. Alle slags Trækfugle gjæste disse Der i betydelig Mængde: Viber, Vekkasiner, Havsneppe, Bidsander, Grav- og alle slags Bidsgjæs, Vrokfugle og Regnspurve strige og pibe, slagre og løbe her, til de atter tye til mildere Egne. Brushøns med deres i skjøne Farver varierende Rokke komme og hid i ikke ringe Antal. Disse morende Fugle vælge sig en Dandsplads paa de ubeboede Holme, hvor de løbe efter hinanden i en Cirkel; men bejæres af Deboerne, der fange dem i opspændte Hestehaars Doner. Paa Hjortø vare vilde Asparges. Paa Hjortø og Birkholm var fordem megen Strandmalurt; men da den kjøbes af Apothekerne, rives den saa graadig af, at Roden følger med, hvorved denne nyttige Plante nu er i betydeligt Ustagende. I Baarens tidlige Anbrud, saasnart Kjærene optøes, forlystes disse Deboere ved en deilig harmonisk Musik af vrimsende Mængde af Peder Dred Frøer. Men det mangler ei heller Sognet paa uvelkomne Gjæster i en heel Deel Maarer, der ved Havlæg 1815 listede sig herover.

Femte Kapitel

kunde her ganske bortfalde, da her hverken gives Retstjente eller Linghus. Dog bør mærkes:
 ! Naar noget Uvæsen her finder Sted, da Klages til Sognefoged. Trommen røres. Gaardmændene for-

saales. Klageren fremfører sin Sag. Forbryderen stilles for Forsamlingen. Vil han ei finde sig i Rime-
lighed og erlægge de idømte Bøder til de Fattige, da
gaaer Sagen videre. Men i mine 18 Aars Embedstid
der mærkede jeg aldrig, at nogen appellerede. Mine
Brødre! dette bør saaledes at være! Gid saa over al
Kristenheden!

Sjette Kapitel

maa jeg lade staae blank, da her hverken gives offentlig
Wei, eller Befordrings-Anstalter, eller Færgesleeder.

Syvende Kapitel.

Hverken Legater eller Fattighuus findes i Sognet, og
hvad angaaer de Fattiges Forsørgelsesmaade, da er at
mærke, at det fra gammel Tid har været god christelig
Skik, at man har givet de Fattige, der intet kunde
fortjene, formedelt Alderdom eller Svaghed, Kost
Mand fra Mand, hvilken de gif hen at nyde saalænge
de kunde, og saae jeg ofte med Hjertens Glæde, at
Mangen endog trakterede den fattige Kostgjænger bedre
end Husets Personale. Holder den Fattige Sengen,
da bæres ham Maden i Huset. Huusfolkene hente
daglig Mælk hos Gaardmændene, og uden Betaling
inødde de dem den. Have de ei Mælk, som og til
sine Tider er Tilfældet, da de kun have 4 Køer, lade
de dem derfor ei gaae tomhændede, men give dem Ols.

De mindre Trængende samle For- og Efteraar Matt og Rug. Saaledes var det, da det allernaadigste provisoriske Fattigreglement udgik. Hverken de Fattige eller Yderne ønskede Forandring. Jeg foreskillede Sagen for den høie Amts Fattigdirection, hvor paa kom følgende Resolution:

„Denne Sag har været foredraget og ventileret i Amtsfattigvæsens Directionen den første i denne Maaned, hvor desangaaende er resolveret saaledes: Directionen formodede, at intet kunde være at erindre imod den Naade, paa hvilken Sognet agtede for Fremtiden at forsørge Districtets Fattige, saalænge nemlig ingen Klage i denne Henseende eristerede.

Svendborg Amtsdirection den 9 October 1804.
Schumacher.“

Til almindelig Tilfredshed blev det da med Forsørgelsen, som det fra fjerneste Tid havde været. Og den høiædte Greve, Hr. Kammerherre Wille Brahe, sender aarlig Pengebidrag ogsaa til de Fattige i Drejøe Sogn.

Ottende Kapitel.

Kirken i Drejøe Sogn tilhører hendes Naade, Frue Baronesse Rantzen Lehn paa Hvidkilde. Dens Tiende-Indkomst, efter truffen Afford, er 1 Ekp. Byg af Ekp. Hartkorn. Andre Udgifter end dens Bedsigehedsse har Kirken ikke (naar undtages Udgiften til Brød og Viin). Men hvad Reparationen kan opløbe til, er ei mueligt at bestemme.

Niende Kapitel.

Her skal handles om Kirkesager og Skolelærer-Embedets Indkomster samt Skatter og Børder. For at see hvor miøligt det gik med Indkomsts Hævelse i forrige Tider, vil jeg citere den i Degneboligen liggende Klage fra Hans Carlsson af 4 Mai 1720, der Ord for Ord, Bogstav for Bogstav saaledes lyder:

„Velædle Hr. Biscop!
Høygunstige Patron!

Udi allerdybeste Ybmyghed understaaer jeg fattige og gamle Mand uærdig Sognedegne for Drejoe Menighed med veemodige Saare ved disse mine ringe Linier at andrage for min høygunstige Patron Velædle Hr. Biscop, hvorledes Drejoe Mænd i min høye Alderdom, endog jeg har betjent dem i 43 Aar, paa tvende Aars Tid har betaget mig min sædvanlige Indkomst, som baade jeg i 42 Aar og min Hustrues salig Fader for mig i 47 Aar rigtig har bekommet, saaat samme Drejoe Mænd baade i Bye og Mark neppe vil unde mig gamle fattige Mand den halve Deel, som min Formand og jeg har havt tilforn med en god Willie, saat jeg aldeles holder dem klagisløs i alle Maader indtil de for 2 Aar siden betog mig min forrige Rettighed paa denne Maade:

Min salig Formand og jeg har tilforn nydt i Marken it Aar 7 Skjepper Land, it Aar 6 Skp., som Drejoe Mænd selv pløede og saaede til vor Nytte og Brug. Nu vil de icke give mig 4 Skp. Land aarligen. En liden Ley, hvor der kunde avlis it Læs Høe, den lod de mig forbuide forleden

Sommer, som hverken dem eller mig kom til Vinterfoir men i Aarit opadt af Kreatur. Andre Smaaesteder, hvor jeg kunde samle en søye Deel Høe blev mig forbuden.

Til Jul plejede de at give mig hver it Brød og it halv Svinehoved, eller og it Faarclaar efter enen Behag, som jeg lod mig nøye med.

Til sidste Jul 1719 bekom jeg slet inter uden af 2 Mænd og No. 1720 og ichun af tvende Mænd.

Til Paaske pleyede jeg at bekomme af hver Mand 2 Brød og Ti Eg, men No. 1719 bekom jeg efter Sædvane samme Paasterente uden af 4re Mænd som lod mig itchun hver for sig it Brød tilbære, som jeg ikke annammede og No. 1720 var jeg fornøyet undtagen med Rasmus Nielsen i Krogen, som gav mig alleene it Brød, hvilket jeg og icke ilde modtage.

Tilforn maatte jeg holde 10, nu maae jeg ichun hafve 6 Faar.

Dette mit reemæssige Angivende nødis jeg fattige gamle Mand i min høyeste Alderdom supplicando at andrage for Eders Hønhærværdighed, som af den gode Gud og af vor allernaadigste Herre og Konge er sat til at bistaa all Geistligheden under Fyens Stift i deris Nød og Antiggende. Jeg lever derfor i den ydmygste visse Forsikring, at jeg gamle Mand maatte vederfariis den hønhærværdige Naade og store Trøst, at Eders Hønhærværdighed mit Antiggende med it mild Die vilde ansee og i denne min Nød gunstelige hjælpe mig tilrette, at jeg ei i min Alderdom skulde lide Trang for min daglige Underholdning til Nødtørstighed, men at jeg for mig og mine Efterkommere maatte nyde den sædvanlige Degnerente af Drejoe Mænd.

Elig Eders Høyærværdigheds høye Naade skal Gud rigelig belønne, som jeg, saalænge jeg kan gaande, icke skal aflade at søche til Gud, at han vil lade Eders Høyærværdighed med ganste velædle Familie leve i langvarig, lykkelig og fredelig Velstand.

Velædle Hr. Biscops ydmygsle Tjenner og tro flittige Forbedere

Drejsee d. 4de Mai 1720.

Hans Carlsson Degn til Drejsee.“

Med denne Klage begav Manden sig paa Wei til Ldenje, men kom kun til Balen i Østerkjærninge Segn. Der fælte han sig upåselig, vændte om, lagde sig paa Sottsejengen og døde. Eftermanden H e n r i c h H a n s e n forfulgte ei sin Ret, og siden den Tid fik ingen Drejsee Degn et Svinehoved. Borte var, og borte blev og Gaarelaaret.

Men bemeldte nuværende Kirkesanger og Skolelærer nyder reglementeret Lønning. Dgsaa kunde jeg temmelig uviagtig anføre hans Accidentser saaledes, som de omtrent faldt i min Embedstid der. Men da her, som alle andre Steder, under de forandrede Lidsomstændigheder Geistlighedens Accidentser saa søselig har formindsket sig, vil jeg med Tausshed gaae dette forbi, tilligemed Skatterne, der og ere skranderlige. For Tiden har Kaldet den trykkende Byrde, at Formanden, den gamle Hans Henrichsen, ydes frie Kost og Logie og aarligen 20 Rbd. Sølv.

Tiende Kapitel.

Geographiske Beskrivelser over Danmarks Sogne anmelde, at Agerdyrkningen ei kan ernære Beboerne, der tildeels maae ernære sig af Fiskerie. Dette var og gjeldende Sandhed, saalænge Drejse og tilfiggende Der for det meste vare skjulte af Skov. Men nu fisker Gaardmanden kun fra Byg er lagt og til Markarbeidet igjen kræver Slaaekarle og Mejerie. Beboerne paa Birkholm, der have kun smaae Steder, fiske ligesom Huusmændene temmelig flittig.

Byg er Hovedsæden i Segnet. Her saaes meer end dobbelt saameget Byg som Rug, og her saaes omtrent 5 Ldr. Byg imod en Ld. Havre, Birkholm undtagen. Paa hver Skp. Hartk. saaes omtrent 11 Skjæpper. Hvad Frugtbarheden angaaer, da er det mærkeligt, at den Byg, som saaes i Ertejorden, giver mere uden Gjødning end den stærkest gjødede Jord. Dog gives heri og Undtagelse, f. Ex. dette Aar, der for al Vaarsæd var et Prøvelsesaar. Erter saaes laugt tykkere her end andensteds; men derved skjønnes og gjødes og Jorden. Alt andet Korn saaes og her tykkere end almindeligt er. Derfor efter Udsæd at regne, tør jeg ei sætte Frugtbarheden høiere end 6 Fold. Vel er det forlidet regnet paa Byg efter Erter, men saa naaes og 6 Fold ei heller paa mange Steder, der ere for lave og sure til Dyrkning og udsatte for Overbøsmelse. Underligt er det med Jorden her, at hvis i en Ager saaes Erter, førend det er 8 Aar siden den sidst havde Erter, da visne de ganske. Dette er ikke enkelt Tilfælde, men almindelig Erfaring her tillands. Derfor saaes og kun $\frac{1}{2}$ med Bølgæsæd. Her er to Marker, som aarlig drives og have været dreven over i 250 Aar.

Den ene Mark besaaes ganske med Byg, den anden med Rug, Havre, Erter, Bikker og Bønner. Den, der er Bygmark iaar, bliver Rugmark til Nare, og saa fremdeles. Et sjældent sjønt Syn er det, at see en Bygmark paa Drejøe paa halvtredie Hundrede Tdr. Udsæd, frodigen at velge sig paa overskuelig Stette. Drejøes 5die Mark, Skoven kaldet, er udlagt til Græsning. Vel plesies stundom noget heraf, men det er en Undtagelse fra den almindelige Regel.

Hø e a b l e n er høist ubetydelig, thi al den høieste og bedste Jord er under Ploven, og kun det Lave, Sure omkring ved Stranden bruges til Høe og som Græsning. Derfor maae hver Mand see at hjælpe sig med 4 a 6 Læs Høe, hvilket ei er meer end den halve Snees Faar kunne tære. Men Manden narrer sine Faar og lader dem gaae ude den meste Winter. Hjortøerne have temmelig Heebund. Birkeholmerne ligesaa, ja saameget Høe avle disse, at de aarligen sælge endeel, meest til Marstal. I Betragtning af disse 2 Hers Engbund er og Præsten tillagt Græs til 2 Heste paa Birkeholm og til et fuldt Hoved paa Hjortøe.

Man skulde bestemme, hvad en Gaard her kan koste, men det kan ei angives, da, som sagt, alle Beboerne høre under Herfskab og fæste deres Steder. Derne her solgtes for godt Kjøb i gamle Dage. Det er tilfulde bekjendt, at Drejøe Præst, Hr. Veiter, kjøbte Hjortøe for 1400 Daler. Og i Haus Andersens Gaard paa Drejøe ligger et Dokument fra 11 Juni 1766, hvorefter salig Oberstlieutenant Preben Brahe kjøbte hele Quernakøe Sogn og Drejøe Bye. Vel staaer Summen der ei, men efter Sigende kostede alt dette 22,000. Det blev ei 10,000 for Drejøe, thi Quernakøe Sogn har 58 Tdr. Hartkorn.

Kælledsskabet er nu ophævet paa Skarø. De andre 5 Her have endnu deres i Samling.

Hegnet er ubetydeligt, da kun de omtalte 10 Marker ere under stadig Drift. Det meste Hegn er Steengjerde. Til Lorn- og Ridsgerder maae kjøbes Stavre. Saamegen Lornskov er her, at Hvo, som ei har deraf paa sine Agre, kan dermed behjelpes hos sine Naboer.

Agerdyrknings-Redskaberne ere her de samme som i Thyen. Her bruges 4 smaae Heste i Ploven, undtagen paa Hjortøe, hvor de pløie med to. Nu ville upaatvibelig og de udflistede Skarøboer kun have to i Ploven og derimod forøge Besætningen af Qvæg.

Høraalen er uylig her kommen igang, men endnu i det Smaa.

Sognet producerer saa omtrent aarlig:

Byg:	2800 Tdr.
Rug:	1000 —
Havre: . . .	800 —
Bælgfæd: . .	250 —

Lang. Herom bør jeg sige, da den flittige Landoekonom, sagsig v. E s s e n, for omtrent 16 Aar siden vidtløftig beskrev dens Brug; kun maa jeg berigtige, at det ei er en halv Alen tyk Gjødningslag, der føres paa den i Møddingen spredte Lang. Gjødningen drøstes kun tyndt ovenpaa, thi 4 Heste og 2 Qvæghoveder kunne ei afgive saameget, at et 2:Qvarterts Lag kunde paalægges hvergang man har fyldt Gaarden med Lang. Hele Gaarden er Møddingssted, men reent og blødt gaaer man der, thi begynder der at blive Rident, henter man nogle Læs Lang. Og sandelig vore lærde Landoekonomer have Urret, naar de skrive, at Lang gjøder ikke; thi Hvo her ager 100 Læs

Lang meer end en Anden, avler kjædelig langt meer end han. Ja!

Hvo tør nægte Taugens Kraft,
Som seer dens hundredaarig Magt?
Dit Søegræs, o Neptun! det er,
Som frodigt driver Kornet her.

Elleve Kapitel.

Til nødvendig Hvile for den trættede Læser, har jeg intet at sige om Drejøe Eogns Heste; thi egentlig gives der ingen Drejøe-, Starøe-, Hjortøe- eller Birkhofmer-Heste; men alle Eognets Agerdyrkere hidkjøbe deres Heste i en Alder af 5, 4 høit 5 Aar. Den løse aarlig gjennemløiede Jord kan godt trækkes af 4 smaae unge Heste. De sælge dem igjen, naar de blive 6 a 7 Aar, og faae da gjerne noget meer end de give. Her ved ersiattes Affavnet af Føl, som af Mangel paa Hø ei kan opføres. Men det er ikke godt at være Eognets Hest, thi længe pines de ude, og inde er Traktementet kun Hakkelse af Byg- og Ertesøder. Kun i Vloetid, om Foraaret gives Korn paa. Qvæg udføres ei fra dette Eogn. Kun vedligeholdes det vedtagne Nutal.

Faare-Tallet er, som sagt, 10, dog holdes flere paa Hjortøe. De ere af de smaae korthalede, som ere de meest haardsføre, og ene kunne udholde Vinteren paa disse aabne Stetter.

Sviin tillægges ei her; men hvor Mand kjøber sig et Par fra Byen eller Langeland, og foder dem med Korn og meesi med Erter, naar ei paa dem træffer Uheld.

Gjæs holdes ikke.

Sicavten er ubetydelig.

Drejoe Sogus Kreature ere som følger:

	Deje.	Søer.	Doier.	Kalve.	Jaar.
Drejoe: . .	106	115	28	28	257
Skaree: . .	48	48	12	12	154
NB. fer ud:					
Bliminaen.					
Hjortee: . .	10	52	8	12	68
Birkholm: .	12	24	6	6	70

Tolvte Kapitel.

Fiskeriet bestaaer i Flodre, Lørsk, Kal. Nalene fanges om Sommeren paa Kroge eller fanges paa en stille Sommeraften ved at oplyse Hærbunden ved Vind. Du Erfaraaret i merke, stormende Natier fiskes skundom en Mængde Nal i Russer. Undertiden findes enkelte Sælhunde, der paa Grundvandene kravle op paa de store Stene. En sanderne Maud A. U. S. fortalte mig og flere, at han engang fangede endel Nal i en Orteager, han havde ved Hærbreden, hvortil erfarede, at disse Fisk ogsaa bugte sig op paa Landet. Huusmanden fisker flittigere end Gaardmanden; men hin lever og of at gaad Bønden tilhaande under Bygged, Høst og Mogaaning.

Haandværksfolk have samange som Soquet beeheder, Skomager undtagen. Her er Skrædere, Bævere, Smidkere, Lemmermand, Skibsbyggere, Smied og Trækømand.

Kalkbrænderie? Nei.

Legsbrænderie? Nei. Det fineste Leer, teent for Kalk og Smaasteen, findes lige ved Strandbredden, hvorfra Udørsel beqvemt kunde ske; men Brændjelen er borte.

Haver med saamt deres Dyrkning falder bort her. Hvor forhen var lidt Haveplads, blev til Søn, Datter eller Broder bygt et Hus, der kun levede Plet til en Stal og et Par Læver, der meest er Pæretræer.

Brændsel. Ja det er et haardt Ord for disse Øboer. Ingen Løv. Jeg fandt kun een eneste Eg i Sognet. Den staar paa Hjortøe, og to smaae Bøge vøse paa Drejøe. Denne Mangel paa Brændsel trykter, og vil i kommende Tid trykke haardere ved Skovenes saa betydelige Formindskelse i den sidste Sneres Aar.

Den Brændsel vil omfider tage den Skilling, som er end tilbage.

Trettende Kapitel.

Mundart: „Hva sejer Du idag?“ Denne er Morgenhilsenen, de Franskes: comment vous portez vous? „Kan du tøjet?“ Saa spørger, naar det er koldt. Kalped Folkene ind, for strax at faae Middagsmad, da hedder det: „Kom ind aa faag Unc, aa de hver Kort.“ Deres — dette Ord betyder storre. „Grumme Erter“ det er skidne, der ere blandede med Duffer e. s. v. „Lael the mæ i Maanaale“; saa beder man en Unden at vælke sig i Morgen aarsk; Klare, istedetfor bare, idel, s. Er. klare Skindkale; det er et Personale

af Matrasser. Underligt klinger deene Contradictio
 in adjecto: Klart Møg. Brelig, er det samme som
 tydelig. Vilkest, udtrykker den bedste, den sukkreste.
 I Sted, i Usten. Herberge, Kartelammer. Feist,
 det som glimter i Diuene. Fremmeset, Jorsluen.
 Bærslav — Børslap. Stov — Bøger, som bruges ved
 deres Mgisder. Pune — Leerkrulle. „Det lægger han
 ikke noget i“ afstimerer ikke, er ham en let Sag. At
 sidde En — at skyde ham noget. En Lovding — en Sur-
 deig. Raad, bruges baade om skarp Anis og seed,
 frugtbar Ford. Raadt — betyder snart. Kanter — stor-
 agtig. Laa — Stoi, Ukarm. „Hau lod en dunkens
 Laa“ det er: han gjorde en Volkens Lummel. Lysste —
 opføde, bruges baade om Kalve og Børn. Eile —
 Race, Art. Ungling er her en halv overfødt Gris,
 og dette er virkelig i det gamle danske Sprog Ordets
 egentlige Betydning, som har holdt sig her, ligejøm
 paa Naboens Lherberg, hvor en Fader tog det for-
 trydeligt op, at den hæderlige, ærværdige, saa agtede
 og elste Hr. M. i en esier Omstændighederne hørende
 sigprædiken kaldte den afdøde haabefulde Son: en
 Ungling. „Hvi, sagde Faderen, kaldte han deg min
 sal. Son en Gris?“ Selte — ung Menneske. Nak-
 væge — være om sig, strabe dygtig sammen. Grand-
 snid. Madde — umage, uslge i Lal. Langen — alle-
 rede. Magiom — tjenstagtig. Mundtamt — lækkert
 Afkomme i Studering — i Trætte. Grette — lille Bitte,
 f. Ex. slyt det Segl et Grette. Skuringgilte — Hest-
 gilde, hvilket kommer deraf, at man ved Uvsingens
 Næbdesse manglede Hundrum til Koruet og derfor op-
 førte Skur til samme, der bestod af nogle Eggestier,
 paa hvilke man reiste Dvertømmer og lagde Lag.
 Saadanne findes endnu paa Den Munter. Skur-

gilde er da et meget egentligt Ord paa Hestgilde; det er et Traktament efterat Kornet er bragt i Hus. Medfølgende Veir — et for Kornets Været og Høst enskeltigt Veir. Jeg veed ei kortere mere udtryksfuldt Ord derom; og lært hos mine fjere Deboer bruger jeg det endnu her i Hestspråkene.

• Sygdomme ere, Gud ske Tak! ikke gængse her i Sognet. I de 18 Aar, jeg her levede lykkelig, indtraf kun engang epidemisk Syge, nemlig i Vinteren 1809, en sig stærkt udbredende Skarlagenfeber. Lægen kunde ei hentes, da Drivnis, vortende Frost og Tøe hindrede det. Men altid med Vinter forsynet med Bræk-Vilnis steens-Pulver, og raadforende mig med Pauslighed Sundhedspleie, vovede jeg og engang at fremtræde som Doktor. Og ifkun en Dreng paa 13 Aar, der imod Tilladelse for t dlig gik ud i haard Kulde, vøde. Det mærkelige indtraf og, at i et Aar var ei i Dodelighederne et eneste at anmeldte.

• Sjelvevner. Læges Henzyn til denne lille Folke- mængde, tælles efter Forholdet lige saa mange Gentier her som andensteds. Læga her grunder en enkelt Newton bag Ploven, men bunden til Jorden naaede han ei Sirius. Evnerne findes forholdsvis i ethvert Sogn; det er blot Udviislingen, der gjør denne paa- faldende forskjel.

Rundskaben var saare ringe i de henfarne Dage, og hvort og vente stort, hvor i lang Tid intet Skolehold var, og hvor det, der siden blev, liget til 1812 var saa godt som intet? Til Prove paa Færdig- skab vil jeg fremsætte et Stykke Kathetrik, Dindgen H. A. S. endnu hvarer fra sine Forfædre. Præsten overhørte Ungdommen inden den Rådides til Herrens Verb. Nu var just et Skriftmaal forbundet med

denne Preve. Til Asters havde regnet sig en gammel Vige, Ane, hertil ankommen fra et Naboefog. Præsten holdt sig først til hende, nysgjerrig om andre Sogners Ungdom søgte bedre end hans. Ane kunde loret. Til Lykke, dog snarere til Ulykke, tjente hun hos en særdeles oplyst Kone. Da Ane skulde til Kirke, siger hun: Høster! (det er Madmoder. Bøstelig en fordrøvet Udtale af Hustru.) Lær mig noget! — Ja! min Vige, sagde hun. Nu spørger han dig: Hvo har stabt dig? forloft dig? heliliggjort dig? Paa første svarer du: Gusaer; paa andet: Gusion; paa tredje: Gudenheliand. Kan du berste? Ane: Jo! Præsten; der eimer til Sognet nys ankomne Ane, søger til hende, spørgende: Hvo var den første Synder? Ane: Gusaer. Præsten: Hvo plat ferdarved at Jorderig? Ane: Gusion. Præsten: Hvo gaar som brøtend Love og vil dig opsluge? Ane: Gudenheliand. Præsten: Feil Ane! Ane: Nei Jaer, saa lær vor Noer!

I Geographic skal man heller ikke dybt, ser fra 1811 det blev brugt Landkort i Skolen. Jeg glemmer aldrig, at da Hs. Heierværdighed Hr. Amtsprovst Bø og h besøgte mig paa Drejøe, og jeg gik med ham omkring hos nogle af Bøderne, han sagde til en 30-aarig Kone: „J Gøst boe godt her, og Ederø De ligger ret paa ønskeligt Sted,“ Konen da svarede: Ja, Jaer! en Møl til Thaaefinge, en til Fyen og en til Væoe! Herte Gud! at dog Drejøe er lagt midt i Verden!!!

... Karakteren her angaaende, da elsker Deboen her sin Fødeslet saa godt som nogen Schwæiter, og plages lige saa haardt som deene af Hjemvee, naar han nedes til at være borte; sig sit Hjem. Høflige og tjenstgigtige de sig med alle. Særdeles behjelpomme ere de med svarandret indspædet. Kjerlige fandt jeg dem

fieste imod Kottige. Muntre og meget snalssomme ere
 de i deres Sammenkomster. Trofaste, ikke allene i
 Ord, men og i Gjerning, vlie de sig imod den, der
 har vundet deres Hjerte. Men det modsatte kunne de
 og blive enige om, hvis nogen ei søger at gjøre sig
 elsket af dem. Og hvad deres

Moralitet angaaer, da fandt jeg dem i 18 Aar at
 utmarke sig frem for andre i Udruelighed. En enkelt
 Kotsalden kan vel stundom findes. Ved at gennemsege
 Kirkebøger for de sidste 20 Aar, fandt jeg kun 5 Døds-
 sætte udenfor Egteskab. Kun eet uferdrageligt Egte-
 skab fandt jeg i min Embedstid. Fra deres Sædelighed
 gaaer jeg over til deres

Morøe, enskende, at medens vi derved dvæle,
 Kæseren maae nyde Deel i den Fryd og Gaummen, som
 her vanker, naar svære Vord buaner under Posters
 Vægt. Her væntes tit, for med sælleds Skrifi at
 komme Lønden lige til Barmen. Jeg vil først tale
 om Mandens Afgilder. Det er Vedtægt, at nær-
 mest Vaarørende eiter en Død, omtrent Aarsdagen ef-
 ter, give alt Dyens Mandshon en Lønde godt Ol
 (Gabel, nu kaldet Hæcel) estest gammelt Ol, der
 ei beruser, men dog har Kraft til at muntre Sindet og
 vere Tungen. Ojerne vanker der og da en Snaps ved
 Mellemadtid, men dette er ingen Nødtighed. Men
 med en Hårdud Lobal skal der og beværtes. Lobal
 effes her, og hve ei stopper den i Piben, putter den
 ugledelbar i Munden. Si slikt Døang suaktes en
 affrene Llug. Et Par sidde her i alvorlig Samtale,
 tredens man hist ret er lystig ved Tale om muntre
 Lugdoms Bedrift. Riter paa andre Steder i Hæse-
 salen soldhvøes og Hekslaes. Den muntre Strømning,
 de forskjellige Diskurser give en saa blaaet Lyd, at det

er her, som var man henfhyttet i Noah Ark. Fremdeles have og Mændene deres Wallermosegilde, Midfommer- og Aldermandsgilde.

Til alle Gaardmændenes Digtgilde iudbydes og Kirkens Tjenere, der og møde et Par Limer, naar de have Tid og Lyst.

Bryllupsgilder holdes her som andensteds i al Herlighed og Glæde; men intet ødes her paa

Barselgilder. Kun den, som bærer Barnet og Konen, som staaer hos, iudbydes i Forældrenes Hums og beværetes med Sødgrød og en Ruge. Den Landets Bedme fortærende Kaffe bruges ikke her tillands.

Indgangsgilder ere et ikke lidet Møree for Mand og Qvinde. Hvert Par, som her boeskette sig, give til Byen, just ikke strax, men naar de det kunne overkomme, 2 Ldr. 6l. Naar dette drilles, nemlig en Lunde ad Gangen, maa de Givende og opvarte med Dens Musik, da dandse Mændene med Konerne 5 a 2 Limer; derpaa gaae Konerne hjem hver med et Stykke Mad med en Klump Smør paa den ene Ende og Kjød- og Polseffiver paa den anden.

Na kommer et Gilde, der yder dette Sogns Qvinde et kosteligt Møree. Den Søndag, en Kone efter sin Barselsfærd holder sin Kirkegang, møde disse Dors Koner i hendes Hums eller Gaard. Er Konen fra Skaree, Hjortøe eller Birkehlm, da laaner hun Hums hos en Drejoe Kone. Diden begybe sig de Indbudne, naar det ringer første Gang. De finde dæftet og bænket, og beværetes med fint Brød, Smør og sødt Mælbred. Derpaa følge de Konen i Kirke, ofre med hende, hvorpaa Enhver gaer til sit.

Naturligviis har og Ungdommen til sine Limer deres Møree. Efter gammel Skik og Bedtægt ere havdede:

Maa give, da Gaardmandene give Ungdommen
 M., naar de have bogget Hvidehund, der beskæft af
 vprettede Strænger, bedækkede med Lang, der aarlig
 vprettede ved Hoved = Græsmarken, Stoven kaldet.
 Maa skjenke indbyder da Pigerne, som igjen gjere
 Hjemværd. Et. Handedag, da de traktere Karlene med
 M., Hvidevin, Velskiver og Vjød. Dands bli-
 ver: den egentlige Fornøjelse.

Et værende Sommerverve er det og for Ungdoms-
 men, at et Par af de mindre Hyrder (Drenge), Mid-
 sommers Dag tildele hver Karl en Pige, dog aldrig
 den, der er hans Kjerest. En saadan tilførelt hedder
 et Midsummers Kam. Maa nu Pigerne næste Morgend
 gaade ud at valle, hvie de paa Vedstøpen ved Hvide-
 huset, hvie Kam enhver et. Pigerne Maa bliver det
 igjen, at Hest begynder, at helde Karlene med Mre-
 koste. Denar bestaaer af Vaskenilliker og andre bro-
 stende Hovsklemmer med lange Stikke, ombunden med
 høiret Hvidt samt Elov og Guldnore. I Enden
 skinner Pater og Silledusk. Disse Pragt koste spæd i
 Karlens Par. Betalingen fra Karlens bestaaer i Høst-
 udslaget og Hvedebrod, som søræres paa Svendberg
 Mækkedag i Juli Maaned.

Skæddragten maa jeg dele i Særgedragt og Hver-
 dagdragt.

Særgedragt:

Hvo der har Sorg over Afdele, eller skal lade;
 som har man Sorg, maa ti et Par om lade sig see ved
 Hvide, men laaer sig en Handed. Et hjembaaren ved de
 vprettede Gilder. Her i. Maa siden var det enhver Stik,
 at Ende Pulde vise Sorg over sin Mand ved: at lade sit
 sorte Sjogt op over Hovedet: maa hængit sit Stike og
 et maatte hun tage det ned og gaade frit, ser hun efter

ende Kirkførd igien kom hjem. Endnu er det Brug, at sørgende Aruentimmer ei maa sidde paa Bænken i deres Stool i Kirken, men paa en Skammel, som dem til Sæde nedføres i deres Stool.

Mænd og Qvinder, som have Sorg, maa være klædt i Sort. Aruentimmerne bære sort Astelets Hue, og maa intet Pinned sees paa Hovedet hos dybt sørgende. Mændene maa under ingen Omstændigheder rejse sig fra Stolebænken, men i Sørgetiden blive siddende indtil Tjenesten er til Ende. Disse Ceremonier maa iagttages Næret til Ende, om end imidlertid Enkelmand og Enkelone giøre sig. Pigerne vilie og deres Sorg i sort Trøje og Skjort og sort forklæde med hvid Skippers Hue, bundet med hvide Båndler.

Stads- og Hverdags-Habit.

Til høieste Stads bruge Koneerne Guldensyfftes Hue med sorte Knipslinger og sorte Bånd. Deres Knipslingelin. Pigerne derimod bruge røde Bånd og Søtsnore. Koneer jaavel som Piger gaae i Hvergarus Skjorter, Gul af Silke eller Sirts, bunden høiret Mattreie, hvide broderede Lærklæder, omgivne med Knipslinger, hvide Mouselins eller Gasflets Forklæder. Til Alters gaae Koneerne samt Piger i sorte Skjoler, hvide Lærklæde, hvidt Forklæde; Koneerne med sort Silkehue, bunden med sorte Bånd. Pigerne bruge ved Kommunionen hvid Silkehue med Guldsnore og røde Bånd. Hverdagsklæder om Sommeren ere: Hvergarus Skjort og Gul, fine Særte-Trøjer, stribt Forklæde og blaatgrønt Lærklæde. Paa Hovedet en Sivtes Hue; hvortil Koneerne bruge sorte uldne, men Pigerne røde uldne Bånd. Om Vinteren bærer de blaat Klæder, blaat bunden Mattreie og uldne stribede Forklæder.

Paa Helligdagene, naar man just ei skal gjøre Stads, bruges Sirljes Hue, Hvergarns Skjort og Bul, grøn bunden Mattroie, hvidt fint Torklæde, smukt hjemmegjort Ferklæde, ternet eller sribet.

Men her tumlede jeg om paa et mig vanskelig Farvand, og havde jeg ikke havt dig, min hulde Kvinde! var jeg ei vel kommen i Land.

Mændene, som sagt, gaae og sorte under Sorg. Deres Hoitidsdragt er kort blaae Troie og Buxer, røde og grønne Strømpebaand, kantede i Enden med Guldsuener og bunden nedenfor Knæene i Eloise; Sklospænder i Skoene, fine hvide Strømper, jirede med pyntelige Sivtler. Om Sommeren gaae de med fine hvide Søebuxer, sribet Hvergarns Vest; bare Skjortearmer, som for Hænderne og paa Arterne vidt-lertigen og meget radseligt ere udsyede. Søndagsdragten er hvid Badmelskøfte med Badmelsbuxer og atter dereover Larredsøbuxer, som ere vide efter Søefolks Brug. Hjemmeskriftede graae Huer begynde at afløse de brøgede Kramhuer.

Bygningerne indrette de ret beqvemt efter deres Fornødenheder. De holde dem smukt vedlige. Forst træder man ind i en Stue paa 4 Fag, stundom større. Midt i Huset findes Vinterstuen; ovenfor den atter en Stue paa 5 à 4 Fag. Saavel Stue- som Udhuse ere af Egebindingsværk. Brændte Steen findes i de fleste Udvæge. Her bruges Keergulve, dog mange Steder ogsaa Gulve af brændte Steen og nogle saa Fjellegulve. En skjønn Ting er den Reenlighed, som almindeligviis her i Sognet hersker.

Boehavet saavel paa Huus- som Gaardstederne beskøer i Dragtkister, de almindelige Klædekister, nogle have og Chateller. Allevegne opplyses med Eliskerter,

Uetøi, Krus, Glas, Porcellain, Stetinertøi, Stue-
ubr. Dets Funtteral saavel som Kister, Døre og Støle
males brastende med Rejer og andre Blomster, omgibne
med Løvbark. Nogle lade og deres Borde og Bændler
male.

Her har Man den særegne Skik, at naar Sorg ved
Dødsfald møder, da skal Porcellains-Tallerkener, Tin-
Tallerkener og anden opstillet Stads, strax nedtages.

Huusskiden er priisværdig. Det meget Løj de
virke og den Bissignelise af Udent og Kinned, her hen-
lægges til kommende Slægt, bliver alt for vidtloftig
at epregne. Men her henhvile Skjorter og Særte i
Dufsviis, foruden Lagener og Vudsvaar, som de ei
behøve at sætte i Brug. Ligeledes kan her oppaktes
af rymmelige Kister alle Sorter hjemmesirkede Tøier,
saavel til Mænds som Fruentimmerklæder. Talrige
velspilte Dyrer sees i Sengene opdyngede lige til Løf-
tet. Jeg kjender en Kone paa Drejøe, der foruden
andet Udstyr, da hendes tre Sønner nedsatte sig, gav
hver af dem fyrgetyve Skjorter.

Dg at ikke Lette skal forekomme nogen alt for over-
drevent, tør jeg beræbe mig paa, at Stiftets hei-
er værdige Biskop, der allevegne er saa opmærksom,
paa en Visitats i min Embedstid der, selv var Dien-
stidne dertil. Dg for desstobedre at kunde indsee Nue-
ligheden heri, vil jeg slutte med et Par Ord om

Hundholdningsvæsenet i Sognet og diisje
Beboeres tarvelge Levemaade

Om Eteraaets reise Mændene til Kræmmerkederne,
der kjøbe de endtel Hebeder, slagte dem, sælge Kjødet
til Kjøde og beholde Kallunen, der erstatter dem Man-
gelen af Smør, som om Vinteren er ubetydeligt af i

Koer. Tølgen sælges, Huderne gøres i Penge. Denne Handel forstaae de saa godt, at de sjældent tabe. Enkeltvis Glesket var i Priis og deraf til Norge og flere Steder, udførtes i Månade, hævde de hele Stier Sviin paa Herrergaardene. Ved denne Handel beholdt de afte-Hoved, Ryg og noget Fidt til Overflud. Hvad da videre behøvedes til Harets Proviantering, afgav Saar og Lam og en Slagterfoe, der skydes ud af Besætningen istedetfor Ovien, som sættes ind. Hver Gaardmand zeder og et Par Sviin eller flere, deels for at sælge det meste af Glesket, deels og for i Stien at faae endeel Tang-imaatraadt til allerfedeste Gjødning.

Hvad her saaledes er fremstillet om Sognets Delesnomie og den af Beboerne drevne Handel, viser, at de ved mange Rei'er og megen Uleilighed, men uden Bekostning, faae ind i Spisekammer og Kjelder, hvad det kommende Aar kræver. Og mindstes end Forraadet hen i Tiden, Mangelen kan dog afhjelpes. Havets Baand løbnes, Ijen brækker op, Stormene pidske den fra Land til Land, splintre den i Smaastykker, og længselsfuld eiter det krusede Hav, stikker Deboen sin Fisterbaad i Soen, da giver Hulen kraftig Suppe, Lorsten nærende Ajed, Flynderen velsmagende Steeg.

Af Rug til Bred forbruger en Gaardmand omtrent 10 Ldr., af Byg til Malt og Gryn over 10 Ldr., da her ei daglig bruges Ullebød, men Gød til Døvre og Madvere.

Brandeviin bruges kun i Pleie og Høstid og ved Heitidsfærd.

Saaledes leve dette Sogns Beboere, saaledes leve de og deres Bædre uden Kaffe og Thee. De have vel smulke Kander og Potter, men kun til Prød paa Kandeblad og Dragelister. Andensjeds lugtes hyppig

Duften af brændende Benner, men der findes heller ikke saamange Prægkar.

Stedsse vare de og ere endnu fornøiede med den Epise og Drik, som deres Agre og Enger frembyde. Jeg herte dem saa daglig at bede: „Herre! giv os og vore Børn Brodet saa godt, som vi til denne Dag have indt det!“ Gud here det!

Reise de udenfor, tne i alle Slags Trinder til Kjøbstaden, da findes Deboen adruue. Heller ikke udenfor lærer han sine Penge. Sciler han til Svendsborg, Raaberg, Wærekjebing eller Marsial, da medgiver omhyggelige Kone tilstrækkelig Mad i Rejsekrinet. Høer Værene sælges, fåaeds til Nøbterit en Drik til Brodet. Glad, adruue og velkommen, og stillet til nye Daggjerning, naaer han sit fredelige Hjem, intet er til Overdaad tilsat, han bringer Penge hjem. Saaledes til denne Dag har Ringenes Gang været. Og stedsse saaledes blive!

Held og Hæder, Lykke og Betsignelse, Fred og Glæde, alt timeligt og aandeligt Gode feruuees Segnet og ders høiædle Eiere, samt Lærere, værende som kommende, fra nu og til Dag-nes Gnoe!

Himlen svare: Amen!

R e t t e l s e r .

- 27. Lin. b fra Neden: for der medste, læs: for der
medste.
— 47 — 25: og 3, læs: og 5.
-

Følgende Skrifter sælges hos Forlæggeren S. Hempel i Odense for de vedføjede Priser, beregnede i røde Sølv eller Sødder og Tegn efter Kursen:

- Björn, H. D. Dr. og Rector** ved den lærde Skole i Årborg, Lærebog i Arithmetiken med hofsøiede Exempler. 1ste, 2det og 3die Kursus. a) 78 s., b) 48 s., c) 72 s. hele Skriftet 2 Rbd.
- Samme s.**, Materialier til Sautaler over den plane Geometrie. Til Brug ved den første geometriske Undervisning. Med 4 Koppertavler. 1811. 64 s.
- Samme s.**, Lærebog i Geometria, indeholdende plan Geometrie, Stereometrie og plan Trigonometrie. Med 6 Koppertavler. 2det Udg. 1820. 1 Rbd. 48 s.
- Samme s.**, Sautaler over Omsjænde af den plane Geometrie. 1815. 2 Rbd.
- Bloch, S. N. J. Dr. Professor og Rector** for Høi-skole Kathedralskole, midder af Dannebrog. Kundskabs Danst Sprogskole, til Brug i lærde Skoler og ved Selundervisning. 1ste Deel, om Ordnes Dannelselse og Rættfærdighed. Andet aldeles omarbejdede Udg. 1817. 1 Rbd. 48 s.
- Samme s.** Grundtræk til en dansk Rettskrivningslære. 1805 21 s.
- Seneca's, L. A.**, mindre moralske Afhandlinger, af det Latinske oversatte og med enkelte Anmærkninger oplyste af Dr. E. G. Lintilde. 1801. 72 s.
- Samme s.** Verre, ligeledes oversatte af Dr. E. G. Lintilde. 1ste og 2det Hfte. 1824 og 1816. 1 Rbd. 48 s.
- Wredsdorff, Chr. Joh.** Sognepræst for Søerup og St. Jørgen, AWC eller Stave- og Læsebog for de første Begyndere. 2det Udg. 1816. 24 s. indd.
- Jørgensen, A.** Traduttore og Dannebrogsmænd, Materialier til de umiddelbare Forstandskvælfes, udiavet til Brug i Skolerne, med Fortsættelse af samme. 1812. 64 s. og indd. 1 Rbd.
- Lütken, D. D.**, AWC og Læsebog for de første Begyndere, har indrettet til Brug for første Klasse i Almueskolerne, 2det Udg. 1817. 32 s. indd.
- Sintenis, C. F.**, Clivion, eller om Slædens Ubedelighed, overs. af Dr. E. G. Lintilde. 3 Dele. 1808. 3 Rbd.
- Grauer, Hieronymus**, Sognepræst til Nicø, Pligtlære for Tjenesteynder. 1819. 24 s. heftet.
- Holst, P.**, Sognepræst i Næstved, Fædrelandet, eller en kort Statistisk over det danske Monarchie. Til Brug for Almueskoler. 1809. 32 s. indd.
- Newton** for Ungdommen, eller fysisk, astronomisk og kemisk Børneven, en Oversættelse af S. C. Salling, med 30 kobberstakne Figurer. 1806. 72 s.

- Hansen, Dr. og Biskop over Kjøbenhavn Stift, *Vind af Herrens Historie, et Mad for Alle efter Livens Lære.* 1807. 16 s. indb.
- Hierfreund, F. L., *Revolutionen i det spanske Amerika, med en kort Fremstilling af dette Lands Opdagelse og Historie fra dens Tidspunkt indtil Revolutionen.* 3 Adb. Mule, H. S., Pastor, *Bildring af Hovedbegivenhederne i Historien gennem alle Tidsalder.* En Kæsebo for Ungdommen. 1ste Deel, indeholdende den ældre Historie, 2det omarbejdede og fornyede Uplag. 1815. 1 Adb. 24 s.
- anden Deel, eller den midlere Historie. 1818. 1 Adb. 24 s.
- trede Deel, eller den nyere Historie, 2det omarbejdede og fornyede Uplag. 1822. 1 Adb. 24 s.
- fjerde Deel, eller den nyere Historie indtil 1821. 1823. 1 Adb. 40 s.
- Jesu Kæmpet, i Samtaler med vorne Vern. En Kæsebog for Kirkeværge og Landsbyeskoler. Fordansk. t ved N. Holm, Amtopreest og Ridder. 1806. 32 s.
- Knap, D. H., *Segnepræst og Ridder af Dannebrog, Tale ved Indvielsen af den Thorvaldsenske Døbefont i Brættelshøj Kirke paa Reformationsfestens 3die Dag den 2 Novbr. 1817; med Sange af Juergemann.* 1817. 8 s.
- Staauning, J., *Forica III at forebygge mulig Forvirrelse af den i religionsstatuet opførte Maria og til at fremme sand Melationsoplysning, i nogle offentlige Tale, holdne i Mariæ Kirke 1799.* 1 Adb.
- Wette, Job Henri, *Haandbog i Opdragelseslæren, særstlig henhæft for Forældre i de kultiverede Stænder. I dette indholdet, originale Skrifter findes tillige en Oversæt af de bedste Skrifter, den danske Litteratur har at byde i det Pædagogiske.* 1803. 72 s.
- v. Gøsen, *Wirtschaftsdiar Jordbrug i Danmark og Todsland. 1ste Stkke, indhold 1 den m-d Brakfrugtavl og Staldforing forenede Vertsjordbrug paa Den Thorseng; 2) Tomatsdyrken paa Drenge.* 1807. 32 s.
- Gotthard, J. E., Dr. og Prof, *Hele Erincavlen, eller fuldstændig Underretning om Evineses Røgt, Pleie og Behandling m. v.* 1797. 24 s.
- Mourier, C. A. *Retraatminær over det Engelske Ugebrugs Anvendelighed i Danmark.* 1803. 22 s. indb.
- Wintler, Kallid., om Maaren og dens Udredelse, med Henvisn til dens overhaandtrægende Mængde i Fjeren. *Naturhistorisk bearbejdet.* 1817. 10 s. indb.
- Fortælling, samlet tilforlædelig; om en saakaldet vdsunderlig Vige, som foretog at have levet i 2 Aar uden Mad og Drikke. *Overs. af Præsten J. Smith.* 1801. 32 s. indb.

